

Bijlage 1: Motivering van het besluit

1. De aanvraag

Op 4 april 2016 hebben wij een aanvraag ontvangen van het Waterschap Noorderzijlvest om een vergunning op basis van artikel 16 en 19d Nb-wet 1998 (hierna Nb-wet 1998) Het betreft een aanvraag voor de realisatie van dijkversterking op het traject Eemshaven-Delfzijl, inclusief een aantal met deze dijkverzwaring verband houdende vergunningplichtige handelingen en projecten. Deze worden in de aanvraag nader omschreven en in deze vergunning zal duidelijk worden gemaakt op welke handelingen en projecten dit besluit ziet.

De aanvraag bevat de volgende stukken:

- Aanvraagbrief d.d. 4 april 2016
- Passende Beoordeling d.d. 30-03-2016(Buro Bakker)

Conform artikel 41, lid 1 van de Nb-wet1998 is in de aanvraag het belang van de aanvrager bij het verlenen van de vergunning gemotiveerd.

Conform artikel 43, lid 3 van de Nb-wet 1998 zijn de gemeenten Eemsmond en Delfzijl in de gelegenheid gesteld een zienswijze in te dienen naar aanleiding van de aanvraag. Beide gemeenten hebben aangegeven hiervan af te zien.

Inspraak op de ontwerp-vergunning

Er zijn vier zienswijzen ingebracht ten aanzien van de ontwerp-vergunning voor dit project. De ingebrachte zienswijzen zijn door ons meegewogen bij de vaststelling van de vergunning voor dit project en worden onder 14 samengevat en van een reactie voorzien.

2. Samenvatting van de aangevraagde activiteiten

De aanvraag heeft betrekking op het volgende:

Het voornemen bestaat uit het versterken en aardbevingsbestendig maken van de dijk tussen de Eemshaven en Delfzijl. Het gaat om een traject van 11.7 km. Uit toetsing is gebleken dat het dijktraject niet voldoet aan het vereiste veiligheidsniveau uit de Waterwet. Uit de aanvraag volgt dat het project 'Dubbele dijk' onlosmakelijk onderdeel uitmaakt van de dijkversterking omdat de dubbele dijk een waterveiligheidsfunctie krijgt. Vanwege de realisatie van de Dubbele dijk hoeft de primaire kering op dit deeltraject niet verhoogd te worden. Het dubbele dijk onderdeel betreft het inrichten en bedijken van een gebied van in totaal ca 50 ha binnendijs, grenzend aan het dijktraject, waar ontwikkeling van zilte landbouw en natuur mogelijk is en slibwinning wordt beoogd.

Samenhangende ontwikkelingen

Aan het dijkversterkingsproject zijn diverse zogenaamde 'koppelkansen' verbonden. Dit zijn initiatieven van voornamelijk overheden op het gebied van landbouw, recreatie en natuur die in de directe omgeving van de dijk worden gerealiseerd. Hierbij is van belang dat de bij deze projecten en handelingen uit te voeren werkzaamheden worden uitgevoerd in samenhang met de dijkverzwaring. Door de werkzaamheden zoveel mogelijk te koppelen ontstaat de situatie dat 'werk met werk' kan worden gemaakt. Bovendien kan de met de uitvoering van werkzaamheden gepaard gaande verstoring zo worden beperkt tot een beperkte tijdspanne.

Het gaat om de volgende ontwikkelingen:

- Oprichting en in werking hebben van 3 windturbines Oostpolderdijk (initiatief RWE);
- Project "Rijke Dijk concept":
 - aanleg recreatieve getijdenpoeltjes
 - aanpassen strekdammen
 - aanleg broedvogeleiland buitendijs ter hoogte van de plaat Voolhok
 - aanleg palenbos t.b.v. mosselen;
- Inrichten en gebruik van het Toeristisch Overstap Punt (TOP) nabij Hoogwatum, met parkeerterrein en mogelijk kunstwerk/uitkijktoren;
- Het project 'Kiek over Diek': de aanleg en het gebruik van een fietspad deels op de kruin van de dijk en deels binnendijs over de gehele lengte van het dijktraject;

- Het project Stadsstrand Marconi (de landinwaartse uitbreiding van een bestaand strandje met het gebruik ervan).

Reeds verleende vergunningen en wijziging van bestaande vergunningen

Voor het project 'Kiek over Diek' is eerder al een Nb-wetvergunning afgegeven. In het kader van het project dijkversterking is het tracé van het fietspad deels veranderd. Deze verandering leidt tot een wijziging van de Nbw-vergunning voor het project Kiek over Diek.

Voor het broedeiland ter hoogte van Voolhok wordt separaat een vergunning verleend. Hiervoor is gekozen omdat de realisatie van dit eiland meelift met de aanstaande werkzaamheden rond de vaargeulverdieping Eemshaven-Noordzee.

Voor de drie windturbines zal op een later moment een vergunning worden aangevraagd door RWE. Deze samenhangende projecten c.q. handelingen vallen aldus buiten deze aanvraag.

Omvang aanvraag en besluit

Zoals de Afdeling heeft overwogen in haar uitspraak van 15 augustus 2012, in zaak nummer 201101474/1/A4, staat de Nbw 1998 er op zichzelf niet aan in de weg om bij één besluit, op basis van één aanvraag, vergunning als bedoeld in artikel 19d, eerste lid, van de Nbw 1998 te verlenen voor het realiseren van een aantal projecten en het verrichten van andere handelingen die gelet op de instandhoudingsdoelstellingen de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura2000-gebied kunnen verslechteren of een significant verstoring effect kunnen hebben op soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Daarbij is wel vereist dat de vergunning duidelijk vermeldt op welke projecten en andere handelingen zij concreet betrekking heeft.

Met inachtneming van het bovenstaande heeft het voorliggende besluit betrekking op de volgende initiatieven:

- Dijkverbetering Eemshaven Delfzijl inclusief Dubbele dijk;
- 'Rijke Dijk' concept:
 - aanleg recreatieve getijdenpoeltjes
 - aanpassen strekdammen
 - aanleg palenbos t.b.v. mosselen;
- Het inrichten en het gebruik van het Toeristisch Overstap Punt (TOP) nabij Hoogwatum, met parkeerterrein en kunstwerk/uitkijktoren;
- De uitbreiding en het gebruik van Stadsstrand Marconi (landinwaartse uitbreiding bestaand strand).

Deze vergunningplichtige handelingen en projecten zijn in onderlinge samenhang passend beoordeeld in de PB van Buro Bakker d.d. 30 maart 2016.

Hierna wordt de uitvoering van de dijkversterking en de samenhangende ontwikkelingen meer in detail besproken.

2.1 Dijkversterking inclusief Dubbele dijk

Grondoplossing

De eerste uitvoeringsmethode voor de dijkversterking is het toepassen van een zogenaamde grondoplossing binnendijks. Dit betekent dat de dijk aan de binnenzijde (landzijde) met ca. 30 m wordt verbreed. Er vindt vanwege de dijkversterking geen permanent verlies van oppervlakte (buitendijks gelegen) Natura 2000-gebied plaats. Naast verbreding zal de kruin van de dijk een halve meter (in het noordelijk deel van het traject) tot ca. 2 m (vooral zuidelijk deel van het traject) worden verhoogd.

Constructieve oplossing

Als tweede uitvoeringsmethode is een constructieve oplossing in beeld. Bij een constructieve oplossing zullen damwanden worden geplaatst in de binnenberm en buitentalud van de dijk. Daarnaast zal de kruin van de dijk worden verhoogd, conform hierboven beschreven onder grondoplossing.

Vervangen bekleding (van toepassing op beide uitvoeringsmethoden)

De stenige bekleding van de dijk wordt aan de buitenzijde van de dijk met ca. 2 m opgetrokken. Tussen km 27.0 en 27.5 en tussen 29.0 en 29.4 (ter hoogte van Delfzijl) worden de aanwezige koper-slakken vervangen. In vakken 1, 2, 7 en 8 worden zones slecht verdicht zand afgegraven en opnieuw goed verdicht aangebracht. Hiervoor is het nodig om de harde bekleding te verwijderen en opnieuw aan te brengen.

Voor het verwijderen dan wel hergebruiken van de bekleding aan de buitenzijde is mogelijk een werkstrook nodig. Deze werkstrook wordt voorzien voor vak 1 en 2 (Oostpolderdijk) en nabij Delfzijl

(vak 8). De maximale lengte van de benodigde werkstrook bedraagt 2 km. Voor de werkstrook wordt uitgegaan van een breedte van ca. 30 m vanaf de teen van de dijk. De maximale oppervlakte van het buitendijkse ruimtebeslag bedraagt dus 6 ha. In dit gebied zal slib worden weggegraven tot een meter diepte en een tijdelijke dijk van 2,5 m boven NAP worden aangebracht (bescherming tegen hoogwater buiten het stormseizoen). De werkstrook zal alleen buiten het buiten het stormseizoen (1 april – 1 oktober) worden gebruikt en is tijdelijk aanwezig. Voor afronding van de dijkversterkingswerkzaamheden wordt de werkstrook met dijk weer verwijderd.

Op- en overslag

Tijdens de aanlegfase worden grote hoeveelheden bouwmaterialen aangevoerd. Dit kan plaatsvinden per as of per schip. Indien voor aanvoer per schip wordt gekozen gebeurt dit ofwel via de Eemshaven en/of de haven van Delfzijl, ofwel via een noordelijke route in de Bocht van Watum. Indien gekozen wordt voor aanvoer via de Bocht van Watum is de periode waarin gevaren mag worden beperkt. Indien gebruik gemaakt wordt van aanvoer over water is een depot nodig waar tijdelijk bouw materiaal zoals zand, klei, damwanden en dergelijke kan worden opgeslagen. Naar verwachting is hiervoor tijdelijk ca 3 – 5 ha aan vrije ruimte benodigd. Het plangebied voor het samenhangende project "Dubbele dijk" kan hiervoor worden gebruikt.

Gebruiksfase

Na de realisatie van de dijkverbetering vindt het reguliere gebruik en onderhoud plaats. De grasbekleding wordt weer begraaasd door schapen. Ook recreatief gebruik is weer mogelijk. Dit heeft een extensief karakter, maar door realisatie van de koppelprojecten kan het recreatief gebruik op delen van het dijktracé toenemen ten opzichte van de huidige situatie. Voor wat betreft het inrichten en het recreatief gebruik van de TOP Hoogwatum en het Marconi strand nabij Delfzijl vindt de beoordeling in deze vergunning plaats. De wijziging van de vergunning voor het Kiek over Diek project bevat de beoordeling van de wijziging van het toeristisch gebruik veroorzaakt door dit project. De gevolgen voor instandhoudingsdoelstellingen N2000 worden in de (aanvulling op de) Passende beoordeling in cumulatie beschouwd.

2.2 Koppelprojecten

De uitvoering van de werkzaamheden in het kader van de realisatie van de samenhangende projecten en handelingen zijn gekoppeld aan de werkzaamheden ten behoeve van de dijkversterking, in ieder geval op het noordelijk deel van het dijktraject (6,7 km). De werkzaamheden in het kader van de realisatie van de samenhangende projecten en handelingen vinden hier dus parallel aan de dijkversterkingswerkzaamheden op de kruin en buitenzijde van de dijk plaats, in dezelfde uitvoeringsfase.

'Rijke dijk'

In het kader van het 'Rijke Dijk' concept worden de volgende maatregelen uitgevoerd:

- Aanleg van (recreatieve) getijdenpoeltjes ter hoogte van Delfzijl;
- Aanpassen strekdammen en aanleg broedeilanden bontbekplevier (in N2000 Eems);
- Plaatsing palenbos t.b.v. mosselbanken ter hoogte van Oostpolderdijk (in N2000 Eems).

TOP nabij Hoogwatum

Bij Hoogwatum wordt een Toeristisch Overstap Punt gerealiseerd met een parkeervoorziening, een kunstwerk (baken) en een informatiepaneel.

Dubbele dijk

De Dubbele dijk bestaat uit een gebied dat wordt ingericht voor zilte landbouw en een gebied dat wordt ingericht voor slibwinning en natuur. Beide liggen binnendijks en grenzen direct aan de dijk. De totale oppervlakte is ca. 50 ha.

Strand Marconi

De Gemeente Delfzijl wil het bestaande stadsstrand landinwaarts uitbreiden tot 2,3 ha en zo het centrum van Delfzijl verbinden met de zee. Om dit onderdeel te realiseren is een dijkomlegging in bebouwd gebied nodig (circa 400 m). De huidige dijk zal worden weggegraven om ruimte te maken voor het stadsstrand. De werkzaamheden voor de nieuwe dijk en het amoveren van de bestaande dijk worden gecombineerd met werkzaamheden aan het talud die voor de dijkverbetering nodig zijn. Na

het omleggen van de dijk wordt de nieuwe dijk afgegraven en wordt het stads-strand aangelegd met een zonneweide. Op de nieuw aangelegde dijk komt een boulevard die goed bereikbaar is vanuit het centrum door middel van een voetgangers- en fietsersbrug. Daarnaast wordt een TOP gerealiseerd.

2.3 Uitvoering dijkversterking en samenhangende projecten en handelingen

De aannemer krijgt veel vrijheid in het bepalen van de uitvoeringswijze. Mogelijke uitvoeringswijzigingen, opgenomen in de uitvoeringsdocumenten/-programma, dienen evenwel binnen de kaders en ecologische randvoorwaarden die voortvloeien uit de ten behoeve van het project opgestelde ecologische beoordeling en onderhavige Nb-wetvergunning te vallen.

Ook het uiteindelijk door de uitvoerder op te stellen uitvoeringsprogramma zal getoetst worden aan genoemde ecologische randvoorwaarden door de provincie Groningen. De Natuurbeschermingswetvergunning bevat de voorschriften en beperkingen waarbinnen dient te worden gewerkt.

2.4 Periode

De vergunning wordt aangevraagd voor de periode 2016-2019 voor realisatie van de dijkverbetering en de samenhangende projecten en handelingen. Voor de gebruiksfase wordt de vergunning voor onbepaalde tijd aangevraagd.

3. Wettelijk kader vergunningplicht N2000

Artikel 19d, lid 1, van de Nb-wet 1998 bepaalt dat het verboden is zonder vergunning, of in strijd met aan een dergelijke vergunning verbonden voorschriften of beperkingen, projecten of andere handelingen te realiseren onderscheidenlijk te verrichten die gelet op de instandhoudingsdoelstelling de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied kunnen verslechteren of een significant verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Zodanige projecten of andere handelingen zijn in ieder geval projecten of handelingen die de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied kunnen aantasten.

Artikel 19e, sub a, sub b en sub c, van de Nb-wet 1998 bepaalt dat Gedeputeerde Staten van Groningen bij het verlenen van een vergunning op basis van artikel 19d, lid 1, van de Nb-wet 1998 rekening houden met:

- de mogelijke gevolgen van een project of andere handeling, waarop de vergunningsaanvraag betrekking heeft, gelet op de instandhoudingsdoelstelling kan hebben voor een Natura 2000-gebied;
- een op grond van artikel 19a of artikel 19b, van de Nb-wet 1998, vastgesteld beheerplan;
- vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied, alsmede regionale en lokale bijzonderheden.

Artikel 19f, eerste lid, van de Nb-wet 1998 bepaalt dat voor projecten, waarover Gedeputeerde Staten van Groningen een besluit op een aanvraag voor een vergunning als bedoeld in artikel 19d, eerste lid, nemen, en die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar die afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of plannen significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied, de initiatiefnemer alvorens Gedeputeerde Staten van Groningen een besluit nemen, een Passende Beoordeling maakt van de gevolgen voor het gebied waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstelling van dat gebied.

Artikel 19f, derde lid, van de Nb-wet 1998 bepaalt dat de verplichting tot het maken van een Passende Beoordeling bij de voorbereiding van een besluit op grond van artikel 19d, lid 1, niet geldt in gevallen waarin degene die een project, waarop dat besluit betrekking heeft, onderneemt, daarmee een project ten aanzien waarvan reeds eerder een Passende Beoordeling is gemaakt, herhaalt of voortzet, voor zover de Passende Beoordeling redelijkerwijs geen nieuwe gegevens en inzichten kan opleveren omtrent de significante gevolgen van dat project.

4. Wettelijk kader vergunningplicht beschermde natuurmonumenten

Artikel 60 van de Nb-wet 1998 bepaalt onder andere dat besluiten welke genomen zijn op basis van de Nb-wet uit 1968 (waaronder de besluiten tot aanwijzing van het natuurmonument 'Waddenzee'),

gelden als besluiten welke genomen zijn op basis van artikel 10 van de Nb-wet 1998 (besluiten ter aanwijzing van beschermd natuurmonumenten).

Artikel 10, lid 1, van de Nb-wet 1998 bepaalt dat de Minister van EZ bij besluit een natuurmonument kan aanwijzen als beschermd natuurmonument.

Artikel 10a, lid 1, van de Nb-wet 1998 bepaalt dat de Minister van EZ gebieden aanwijst ter uitvoering van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Lid 3 van dit artikel stelt dat de instandhoudingsdoelstelling van deze gebieden mede betrekking kan hebben op doelstellingen ten aanzien van het behoud, het herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied, anders dan vereist ingevolge de Vogel- en Habitatrichtlijn.

Artikel 15a, lid 2, van de Nb-wet 1998 bepaalt dat een besluit houdende aanwijzing van een natuurmonument als beschermd natuurmonument onder de Nb-wet 1998 vervalt met ingang van het tijdstip waarop dat beschermd natuurmonument deel uitmaakt van een Natura 2000-gebied.

Indien met toepassing van het tweede lid van artikel 15a een besluit houdende de aanwijzing van een natuurmonument als beschermd natuurmonument geheel of gedeeltelijk is vervallen, heeft de instandhoudingsdoelstelling voor het op grond van artikel 10a, eerste lid, aangewezen gebied, voor het gedeelte van het gebied waarop de aanwijzing als beschermd natuurmonument betrekking had, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals was bepaald in het vervallen besluit (art. 15a, derde lid).

In het kader van de Crisis- en Herstelwet is de Nb-wet 1998 per 1 maart 2010 zodanig gewijzigd door toevoeging van art. 19ia, dat voor handelingen die schadelijk kunnen zijn voor het natuurschoon, voor de natuurwetenschappelijke betekenis van het Natura 2000 gebied anders dan vereist ingevolge de Vogel- en habitatrichtlijnen, of het gebied ontsieren, het (lichtere) beschermingsregime van art. 16 Nb-wet 1998 van toepassing is.

5. Relevante aanwijzingsbesluiten Natura 2000 en beschermd natuurmonumenten

De Nb-wet 1998 regelt onder andere de aanwijzing van natuurgebieden. Natura 2000-gebieden worden aangewezen middels een aanwijzingsbesluit van de Minister van EZ. De inhoud van de aanwijzingsbesluiten is voor Natura 2000-gebieden van groot belang, omdat het onder meer het referentiekader biedt voor het beheerplan, de beoordeling van projecten en de vergunningverlening. Op 25 februari 2009 heeft de Minister van EZ o.a. het gebied Waddenzee aangewezen als Natura 2000-gebied.

De Eems-Dollard valt, voor zover het de aanwijzing als Vogelrichtlijngebied betreft binnen de begrenzing van de Waddenzee. De Eems-Dollard is als Habitatrichtlijngebied op 14 september 2007 aangemeld als Natura 2000-gebied en op 12 december 2008 door de Europese Commissie op de communautaire lijst geplaatst.

Het projectgebied grenst aan en valt deels binnen (nog aan te wijzen) Habitatrichtlijngebied Eems Dollard en Vogelrichtlijngebied Waddenzee.

Duitse Natura 2000 gebieden in de nabijheid van de projectlocatie zijn:

- Hund und Paapsand;
- Wattenmeer;
- Unter und Aussenems.

Binnen het Waddenzeegebied is in het verleden een aantal gebieden aangewezen als *Natuurmonument*. Ingevolge artikel 15a, tweede en derde lid van de Natuurbeschermingswet 1998 vervalt bij aanwijzing als speciale beschermingszone onder artikel 10a de status van de natuurmonumenten. In dergelijke gevallen heeft de instandhoudingsdoelstelling voor de gedeelten van het Natura 2000-gebied waarop de aanwijzingen als natuurmonument betrekking hadden, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in de vervallen besluiten:

- Het Staatsnatuurmonument Waddenzee, aangewezen op 18 mei 1981 (Waddenzee I, NLB-46323/46569, Stcrt. 1981, nr. 93) en gewijzigd op 31 augustus 1987 (NMF/N 87-10390, Stcrt. 1987, nr. 170);
- Het Staatsnatuurmonument Waddenzee II, aangewezen op 17 november 1993 (NBLF-93-6831, Stcrt. 1993, nr. 237);
- Het beschermd natuurmonument Dollard, aangewezen op 20 mei 1977 (NLB/N-24826, Stcrt. 1977, nr. 141);

- Het Staatsnatuurmonument Dollard, aangewezen op 19 oktober 1978 (NLB/N 32287, Stcrt. 1978, nr. 211).

Het projectgebied grenst aan en valt deels binnen de begrenzing van (voormalig) Staatsnatuurmonument Waddenzee II.

In het kader van de Crisis- en Herstelwet is de Nb-wet 1998 per 1 maart 2010 zodanig gewijzigd door toevoeging van art. 19ia, dat voor handelingen die schadelijk kunnen zijn voor het natuurschoon, voor de natuurwetenschappelijke betekenis van het Natura 2000 gebied anders dan vereist ingevolge de Vogel- en Habitatrichtlijn, of het gebied ontsieren, het (lichtere) beschermingsregime van art. 16 Nb-wet 1998 van toepassing is.

In gevolge de Wet van 28 maart 2013 tot wijziging van de Crisis- en herstelwet en diverse andere wetten in verband met het permanent maken van de Crisis- en herstelwet en het aanbrengen van enkele verbeteringen op het terrein van het omgevingsrecht (Staatsblad 2013, nr. 144, gedeeltelijk in werking getreden op 25 april 2013, Staatsblad 2013, 145) is artikel 19ia gewijzigd in de zin dat door toevoeging van een vierde lid aan dit artikel is bepaald dat artikel 65 van de wet niet van overeenkomstige toepassing is op handelingen als bedoeld in het eerste lid van artikel 19ia. Dit betekent dat de zogenaamde 'externe werking' ten aanzien van de 'oude natuurmonumenten' is komen te vervallen.

6. Beheerplan

De Nb-wet 1998 bepaalt in artikel 19a dat voor Natura 2000-gebieden het opstellen van een beheerplan verplicht is. Een beheerplan beschrijft wat er nodig is om de duurzame staat van instandhouding van natuurwaarden te behouden of te ontwikkelen en aan de instandhoudingsdoelen te voldoen. Het beheerplan moet een belangrijke bijdrage leveren aan het streven om de natuur te behouden in de Natura 2000-gebieden (Ministerie van EZ; handreiking beheerplan Natura 2000-gebieden; september 2005). Ingevolge artikel 19 e, onder b. dient bij vergunningverlening rekening te worden gehouden met een ingevolge artikel 19a vastgesteld beheerplan. Bij de voorbereiding van en besluitvorming over de aanvraag was nog geen beheerplan voor een van de N2000-gebieden, waarop dit besluit betrekking heeft, van kracht.

Er is wel het *ontwerp beheerplan voor Natura 2000-gebied Waddenzee* beschikbaar.¹ Hierin staat o.a. beschreven wat de huidige staat van instandhouding van de beschermde waarden is en met welke knelpunten het ecosysteem te maken heeft. Verder geeft het een beheerplan een overzicht van de activiteiten in het gebied en geeft het plan aan in hoeverre deze activiteiten de natuurwaarden kunnen schaden. Daarnaast wordt beschreven welke maatregelen nodig zijn voor realisatie van de instandhoudingsdoelen. In het beheerplan wordt de focus gelegd op een aantal specifieke natuurwaarden, omdat deze in een slechte staat van instandhouding verkeren en/of omdat hiervoor verbeteringsdoelstellingen gelden.

Voor het Eems-Dollard gebied wordt een *Integraal Management Plan (IMP)* opgesteld. Dit plan bevindt zich thans in de eindconceptfase.

Het IMP is een Duitse planvorm voor het beschermen van een Natura 2000-gebied, maar is ook van toepassing op het Nederlandse deel van het gebied en het zogenaamde 'betwiste gebied'. Het lijkt veel op een Nederlands beheerplan, maar volgt een andere systematiek. Het Integraal Management Plan Eems-Dollard is een Duits-Nederlandse uitwerking van de KRW-doelstellingen en Natura 2000-doelstellingen voor het estuarium, en dient tevens ter voorbereiding op de formele aanwijzing van het gebied als Natura 2000-gebied. In het plan wordt de toestand van het estuarium en aangrenzende beschermde natuurgebieden beschreven, inclusief de getijdenrivier. In het plan worden daarnaast streefbeelden geformuleerd voor de verschillende onderdelen van het estuarium.

Het project Dijkversterking valt deels binnen het functiegebied 1 van het IMP. In het IMP zijn doelstellingen voor functiegebied 1 opgenomen, waaronder de volgende doelen die relevant zijn voor onderhavige toetsing:

- Behoud en ontwikkeling van processen en functies die tot een estuarium behoren voor het bereiken van gunstige abiotische omstandigheden en typische hydromorfologische structuren;

¹ <http://www.rijkwaddenzee.nl/nieuws/nieuws/ontwerp-beheerplan-waddenzee-online>

- Behoud en ontwikkeling van de habitats en leefgebieden die in het estuarium thuishoren en hun natuurlijke dynamiek;
- Behoud en ontwikkeling van habitats en leefgebieden voor vitale, duurzame populaties van Habitat- en Vogelrichtlijnsoorten.

7. Geen beheer, nieuwe projecten c.q. handelingen

De aangevraagde activiteiten houden geen verband met het beheer van onder de Nb-wet 1998 aangewezen gebieden. Het onderhavige initiatief is niet eerder passend beoordeeld in het kader van de Nb-wet 1998. De onderhavige aanvraag heeft betrekking op een project zoals benoemd in artikel 16 en 19d Nb-wet 1998.

8. Mogelijk significante gevolgen

Uit artikel 19f, lid 1, van de Nb-wet 1998 volgt dat voor projecten die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar die afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of handelingen significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied, door de initiatiefnemer een Passende Beoordeling wordt opgesteld, waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstellingen.

Artikel 19g, lid 1, van de Nb-wet 1998 stelt dat een vergunning slechts verleend kan worden indien het bevoegd gezag zich ervan verzekerd heeft dat de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied niet aangetast zullen worden.

Het Europese Hof van Justitie heeft in zijn uitspraak van 7 september 2004 aangegeven dat een Passende Beoordeling slechts dan achterwege kan worden gelaten, indien op grond van objectieve gegevens kan worden uitgesloten dat het voorgenomen project afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor het betrokken gebied. Een plan of project heeft significante gevolgen wanneer het de instandhoudingsdoelstellingen van een gebied in gevaar dreigt te brengen. Dat wil zeggen: in het geval het onmogelijk of onwaarschijnlijk wordt om de doelen van het in stand houden van een gebied te realiseren, en/of als er sprake is van een onherstelbare vernietiging van een vitale component van het natuurlijke systeem dat van essentieel belang is voor het gebied (art.19d, lid 1; Nb-wet 1998).²

Bij het voorgenomen project kunnen dergelijke gevolgen niet bij voorbaat uitgesloten worden. Derhalve concluderen wij dat een Passende Beoordeling conform artikel 19f van de Nb-wet 1998 vereist is. De Passende Beoordeling is uitgevoerd door Buro Bakker. De rapportage van deze Passende Beoordeling inclusief bijlagen zijn bij de aanvraag gevoegd. De Passende Beoordeling bevat voldoende informatie om te kunnen beoordelen of sprake is van een project of handeling waarbij al dan niet sprake is van significante gevolgen voor de instandhoudingsdoelen van het gebied.

9. Bevoegdheid tot vergunningverlening

Uit art. 2a lid 1 en lid 2 vloeit voort dat, indien een aanvraag van een vergunning als bedoeld in art 16, 1e lid en/of art. 19d, eerste lid, betrekking heeft op een project dat of een handeling die hoofdzakelijk gevolgen kan hebben voor een deel van een Natura 2000 gebied/beschermd natuurmonument dat is gelegen binnen de grenzen van één provincie, gedeputeerde staten van de provincie waarin dat deel van het Natura 2000-gebied/beschermd natuurmonument is gelegen, beslissen over de aanvraag. Op grond van dit wettelijk kader zijn Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen het bevoegd gezag.

Op 30 november 2005 is het Besluit vergunningen Nb-wet 1998 (hierna: het Vergunningenbesluit) (Staatsblad 2005, nr.594) in werking getreden. De in dit Vergunningenbesluit specifiek opgesomde activiteiten worden aangemerkt als handelingen als bedoeld in artikel 16, lid 6, van de Nb-wet 1998 en projecten of andere handelingen of categorieën van gebieden als bedoeld in artikel 19d, lid 3, van de Nb-wet 1998. Voor deze specifieke activiteiten geldt de minister van Economische Zaken (i.c. de Staatssecretaris) als bevoegd gezag. Van dergelijke activiteiten is in dit geval geen sprake.

² HvJEG 7 september 2004, zaak C-127/02 (Kokkelvisserij)

10. Vergunningplicht en procedure

De aangevraagde activiteiten kunnen effecten hebben op de volgende Natura 2000-gebieden:

Waddenzee

De Waddenzee is op 25 februari 2009 aangewezen als Natura 2000-gebied (Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebied) en was een beschermd natuurmonument.

Eems-Dollard estuarium

Het Eems-Dollard Estuarium maakt, voor zover het de Vogelrichtlijn betreft, onderdeel uit van de aanwijzing Natura 2000-gebied Waddenzee. Het gebied zal voor het Habitatrichtlijngebied te zijner tijd onder de Nb-wet 1998 onderdeel uitmaken van het Natura 2000-gebied Waddenzee. Het Eems-Dollard estuarium is voor het Habitatrichtlijngebied op 14 september 2007 aangemeld als Natura 2000-gebied en op 12 december 2008 door de Europese Commissie op de communautaire lijst geplaatst. Gelet op artikel 1, onder n, van de Nb-wet 1998 vallen onder het begrip 'Natura 2000-gebied' niet alleen de op grond van artikel 10a van de wet aangewezen gebieden, maar ook de gebieden die door de Europese Commissie op de lijst van gebieden van communautair belang, als bedoeld in artikel 4, tweede lid, derde volzin, van richtlijn 92/43/EEG zijn geplaatst.

Gelet op de systematiek van de Habitatrichtlijn, zoals die volgt uit artikel 4, tweede lid, in samenhang met artikel 4, vijfde lid, moet worden geoordeeld dat artikel 6, derde lid, van de Habitatrichtlijn uitsluitend geldt voor gebieden die zijn vermeld op de vastgestelde communautaire lijst als bedoeld in artikel 4, tweede lid, van de Habitatrichtlijn. Uit hoofde van de Habitatrichtlijn is er geen grondslag om rekening te houden met het voornemen tot een andere, ruimere begrenzing van het gebied dan zoals het is vermeld op de communautaire lijst 1. Naar analogie achten wij evenmin grondslag aanwezig om rekening te houden met het voornemen tot aanwijzing van andere natuurlijke habitattypen en -soorten dan vermeld op de communautaire lijst

Hund und Paapsand, Unterems und Aussenems en Wattenmeer

Hund und Paapsand is aangewezen als Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijngebied (DE 2507-301).

Niedersächsisches Wattenmeer is aangewezen als Vogelrichtlijn en habitatrichtlijngebied (DE 2306-301/DE 2210-401). Unterems und Aussenems is aangewezen als Vogelrichtlijngebied. (DE 2507-331).

11. Selectie van relevante natuurwaarden N2000 Waddenzee en Dollard

11.1 Habitattypen en soorten

Habitattypen

In het buitengebied van het estuarium tot en met de Dollard komen de volgende habitattypen voor:

- H1130 Estuaria;
- H1110 Permanent met zeewater van geringe diepte overstroemde zandbanken;
- H1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten;
- H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met Zeekraal en andere zoutminnende soorten;
- H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie;
- H1330 Atlantische schorren met kweldergrasvegetatie.

Het projectgebied grenst aan het koepelhabitat H1130, Estuaria. De biotoop 'estuarium' bestaat intern uit een mozaïek van mariene en brakke ecotopen, zoals watervlaktes, geulen, permanent onder water staande zandbanken en bij eb droogvallende slik- en zandplaten. Die slik- en zandplaten hebben hoge dan wel lage, zandige dan wel slibrijke delen waarop mosselbanken en zeegrasvelden voorkomen. De verschillende structurerende elementen van de getijdenplaten als mosselbanken en zeegrasvelden worden als kenmerkende onderdelen van de structuur en functie van het habitatype H1130 beschouwd. Deze specifieke structuren zijn weer leefgebieden voor verschillende andere soorten en zijn vaak hotspots van hoge biodiversiteit en productie.

In de omgeving van het plangebied bevinden zich de voor het habitatype estuaria kenmerkende onderdelen mosselbanken en groeiplaatsen van zeegras. Het gaat hier om Voolhok en Hond en Paap. Ten gevolge van het project gaat zowel tijdelijk als permanent oppervlakte H1130 verloren. Vanwege de aanleg van een nooddijk over een lengte van max. 2 km zal tijdelijk areaal verloren gaan. De rijke

dijk maatregelen leiden tot een permanent verlies van enkele hectares H1130. De effecten van het tijdelijke en permanente verlies van H1130 zullen nader worden beschouwd.

Habitatsoorten

De nauwe korfslak is een doelsoort voor het Natura 2000-gebied Waddenzee. De soort is in Nederland aangetroffen in duinvalleien, op kwelders, in aanspoelgordels, kalkrijke duinbossen, zoomvegetaties en struweel zoals duindoornstruweel. Binnen het Waddengebied is de soort bekend van Schiermonnikoog en Rottum. De soort komt niet in het Eems-Dollard estuarium voor. Met zekerheid kan worden uitgesloten dat deze soort in het plangebied voorkomt. De soort wordt hier niet verder beoordeeld.

De groenknolorchis is doelsoort voor het Duitse Natura 2000-gebied Wattenmeer. Het is een orchideeënsoort die strikt gebonden is aan jonge, ontzilte duinvalleien. Een dergelijk biotoop is niet aanwezig in of nabij het projectgebied. Het voorkomen van deze soort binnen het plangebied is uitgesloten. Deze soort wordt hier niet verder beoordeeld.

De meervleermuis is een doelsoort van het Duitse Natura 2000-gebied Unter- und Ausserems. Mogelijk foerageert de soort boven buitendijkse delen aan de Duitse zijde in functiegebied 3 van het estuarium, en daarnaast boven de rivier (IMP). Mogelijk bevinden zich verblijfplaatsen in Emden, Rorichum, Ditzum en Coldeborg (IMP). Deze dieren foerageren waarschijnlijk boven de getijdenrivier. De soort is niet bekend uit de omgeving van Eemshaven en Delfzijl. De soort wordt daarom niet verder beoordeeld.

Er gelden instandhoudingsdoelen voor *fint* (H1103), *zeeprik* (H1095) en *rivierprik* (H1099) in het N2000-gebied Waddenzee. Dit zijn anadrome trekvissen die het grootste deel van hun leven doorbrengen in kustgebieden en estuaria en om te paaien het zoetwatergetijdengebied opzoeken. Nederland is de toegangspoort voor de paaipopulaties in Duitsland en België, in de stroomgebieden van Rijn en Maas, Schelde en de Eems. De prikken gebruiken ons land vooral als opgroeigebied voor de larven. Langs de Nederlandse kust en bij zoet-zoutovergangen in riviermondingen worden relatief veel finten waargenomen, die vrijwel allemaal afkomstig zullen zijn van populaties uit omliggende landen (Ministerie van LNV, 2008). Alleen de Fint is gevoelig voor onderwatergeluid. De effecten van onderwatergeluid op de fint worden hieronder verder beoordeeld.

In N2000-gebied Waddenzee geldt een instandhoudingsdoelstelling voor de *gewone zeehond*. De gewone zeehond wordt aangetroffen ten zuidoosten van de Eemshaven (Hond en Paap). De aantallen gewone zeehonden in het Eemsgebied zijn sinds 2002 min of meer stabiel tot licht stijgend. Er is geen sprake van een achteruitgang van totale aantallen in het Eemsgebied, ook niet in de afgelopen periode met de intensieve bouwactiviteiten (heiwerkzaamheden) in de Eemshaven in verband met de uitbreiding van de haven en aanleg van twee kolencentrales (Brasseur et al., 2010). De aantallen pups zijn sinds 2007 jaarlijks gestegen. Er is sprake van een sterke totale toename van aantallen pups. Dit laatste komt met name vanwege de toename van het aantal pups in het Ranzelgat, maar ook in de andere deelgebieden in de Eems is er in vergelijking tot 2008 een hoger aantal pups geteld in 2010 (Brasseur et al., 2011). Vanaf 2010 is het aantal pups stabiel tot licht stijgend (Brasseur et al., 2013). De vaarbewegingen en, bouwgeluid kunnen leiden tot verstoringseffecten op de gewone zeehond. Deze effecten op de gewone zeehond worden hieronder verder beoordeeld.

Voor N2000-gebied Waddenzee geldt een instandhoudingsdoelstelling voor de *grijze zeehond*. De meeste grijze zeehonden in het Eemsgebied liggen ten noordwesten van Borkum, waar zich een zandbank bevindt die vrijwel permanent droog ligt (Kirkwood et al., 2014). In de andere deelgebieden van de Eems worden, met uitzondering van de Dollard, slechts incidenteel grijze zeehonden waargenomen, (1-3 ex.). Tijdens de verharingsperiode in april zijn er in 2013 vrijwel geen grijze zeehonden in het Eemsgebied geteld. De meeste grijze zeehonden zijn begin augustus in het gebied geteld: 113 individuen. In de geboorte- en zoogperiode van de grijze zeehonden, eind november/december zijn in 2013 maximaal 16 grijze zeehonden in het Eemsgebied geteld (Kirkwood et al., 2014). Er zijn in deze periode geen pups waargenomen. De grijze zeehond komt verder in het oostelijk deel van de Nederlandse Waddenzee nog weinig voor en dat geldt ook voor het overige deel van het Eemsgebied (Kirkwood et al., 2014). Grijze zeehonden worden binnen het Eemsgebied in hoofdzaak aan de Noordzee kant waargenomen. Daarbuiten worden ze incidenteel waargenomen. Het is daarom niet aannemelijk dat de werkzaamheden bij de projectlocatie van invloed zijn op het ligplaatsgebruik van deze soort in het Eemsgebied. Deze soort zal dan ook niet verder worden beoordeeld.

De *bruinvis* is geen doelsoort voor Natura 2000-gebied Waddenzee, maar wel voor Natura 2000-gebied Wattenmeer en Natura 2000-gebied Noordzeekustzone. De soort wordt regelmatig waargenomen in het estuarium. In 2009 is in het kader van de uitbreiding van de Eemshaven en de aanleg van twee kolencentrales gestart met passieve akoestische monitoring met behulp van CPODS (Continuous POroise Detectors). Een CPOD is een akoestische datalogger die continu

hoogfrequente echolocatie-clicks (die de Bruinvis uitstoot) registreert en opslaat (Brasseur et al., 2011). Uit de beschikbare informatie volgt dat de soort niet in belangrijke mate gebruik maakt van het projectgebied en het effectgebied. Uitgebreide monitoring door IMARES in het Eems estuarium heeft dit beeld bevestigd; voor de bruinvis is het estuarium nauwelijks van belang. Omdat het project- en effectgebied van geen of zeer beperkte betekenis is voor de bruinvis wordt deze soort niet verder beoordeeld.

11.2 Broedvogels

Van de broedvogels langs de vastelandskust (Noordkust, Eems, Dollard incl. polder Breebaart en het Lauwersmeer) is tussen 1987 en 2008 geen enkele soort in aantal toegenomen, is bijna de helft van de soorten stabiel gebleven en ruim de helft in aantal afgenomen.

Kluten, plevieren, meeuwen en sterns zijn na 2005 sterk afgenomen en van vaste concentraties is nauwelijks meer sprake. Het aantal soorten broedvogels op de Dollardkwelders is groter dan langs de noordkust, vooral ook door een groter aantal soorten van hogere gras- of rietvegetaties. De ontwikkelingen in de Dollard lijken ook iets gunstiger, met een groter aantal stabiele soorten (provincie Groningen 2011; Bos 2011).

Belangrijke oorzaken voor de achteruitgang zijn onder andere de toename van door zeekeeweed gedomineerde kwelders (Bos 2011), het overstromingsrisico door stormvloed en predatie, en plaatselijk ook voedselschaarste (van Kleunen et al 2010; Bos 2011).

Van de doortrekkende en pleisterende steltlopers (zoals scholekster, zilverplevier, bonte strandloper), eenden, ganzen, meeuwen en sterns zijn van de steltlopers de wormeneters (bijv. de tureluur) in het algemeen toegenomen, maar de schelpdiereters (bijv. scholekster) sterk afgenomen, vooral in de westelijke Waddenzee. In de oostelijke Waddenzee zijn de aantallen van de schelpdiereters weinig veranderd (Provincie Groningen 2011).

In de omgeving van het plangebied komen op verschillende plekken broedgebieden voor:

- Eemshaven (Bruine kiekendief, Visdief, Noordse Stern, Bontbekplevier)
- Gasstation de Hond (Kleine mantelmeeuw)
- Binnendijks (Kluut)
- Dijktraject (Bergeend, Tureluur, Scholekster).

Voor de locaties Eemshaven en Gasstation de Hond geldt dat deze buiten de invloedssfeer van de dijkversterking liggen. De soorten die op het dijktraject tot broeden komen zijn niet aangewezen als broedvogels in het kader van de instandhoudingsdoelen van de Waddenzee en worden dus niet verder beschouwd binnen de voorliggende toetsing aan de Natuurbeschermingswet. Voor de broedende kluten binnendijks kan de geluidbelasting en aanwezigheid van mensen, voertuigen en machines leiden tot verstoring van de broedpopulatie van de kluut. Hierbij is van belang dat het broedsucces van de huidige broedpopulatie nihil is omdat de kluten broeden op akkers en verstoord worden door landbouwwerkzaamheden. De effecten op de Kluut als broedvogel zullen nader worden beoordeeld.

11.3 Niet-broedvogels

Het midden- en buitendeel van het estuarium is rust- en foerageergebied voor verschillende niet-broedvogels. De grote droogvallende wadplaten Hond en Paap in het midden van het estuarium vormen een belangrijk foerageergebied voor onder andere steltlopers en eenden. Ook langs de Waddendijk liggen droogvallende wadplaten die door steltlopers en eenden worden gebruikt als foerageergebied. Hiervan is de Voolhok, de plaat die aan de Eemshaven grenst, de belangrijkste vanwege een groot en divers voedselaanbod. De belangrijkste Hoogwatervluchtplaats in Eemshaven-Oost is het open water in de Bocht van Watum, deze is vooral van belang voor aalscholver, krakeend en wilde eend. De aalscholver en wilde eend komen ook buiten het broedseizoen in grotere aantallen voor. In de nazomer (september) zijn ook grote aantallen bergeenden aanwezig. Langs het traject Nieuwstad-Holwierde is het buitendijks gebied vooral van belang als rust- en foerageergebied voor de eendensoorten bergeend, smient, krakeend, wilde eend en slobend.

Het buitendijks gebied langs het traject Holwierde-Delfzijl is verder van beperkte betekenis voor niet-broedvogels. Alleen smient en wilde eend komen in grotere aantallen voor.

Het binnendijks gebied heeft belang als rustgebied voor wulp en Kievit binnen een zone van 400 meter tot 2 kilometer van de dijk. Vanwege de dijkversterking zal een deel van deze zone verstoord kunnen worden. Er zijn voldoende uitwijkmogelijkheden voor deze soort waarmee op voorhand significante effecten zijn uit te sluiten. De effecten op buitendijks rust- en foerageergebied zullen nader worden beoordeeld.

11.4 Landschappelijke waarden en natuurschoon

Voormalig Staatsnatuurmonument Waddenzee II grenst deels aan het plangebied. De doelstellingen van het Natuurmonument Waddenzee II waren gericht op het behoud van de functies van het gebied voor flora en fauna, bijzondere (geo)morfologische en abiotische eigenschappen van het Waddenzee-systeem zelf, de natuurwaarden en de bijzondere landschappelijke schoonheid en de rust van het gebied. Met de opname van het aanwijzingsbesluit Waddenzee II in het aanwijzingsbesluit Natura 2000 Waddenzee worden de natuurwaarden direct op indirect als onderdeel van habitattypen of leefgebieden van soorten van het Natura2000-gebied of maken deel uit van de bepalende (a) biotische factoren van het ecosysteem, zoals windinvloed, getijdewerking etc. Er wordt dus niet apart aan deze waarden getoetst in het voorliggend besluit. De landschappelijke waarden of het natuurschoon en rust, zoals beschreven in het aanwijzingsbesluit Staatsnatuurmonument Waddenzee II valt niet te scharen onder het beschermingsregime van Natura 2000. Daarom worden de effecten op landschap, natuurschoon en rust wel separaat nader getoetst. Hierbij worden, zoals eerder aangegeven, alleen de effecten van activiteiten *binnen* de begrenzing van voormalig Staatsnatuurmonument Waddenzee II beoordeeld.

12. Effectenanalyse

Wij hebben beoordeeld of tijdens de aanlegwerkzaamheden effecten kunnen optreden op de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000 gebied Waddenzee (incl. vml Staatsnatuurmonument Waddenzee II), SBZ Dollard en de Duitse Natura 2000-gebieden Hund und Paapsand, Wattenmeer en Unter und Aussenems. De volgende effecttypen zijn mogelijk aan de orde voor het project Dijkversterking inclusief Dubbele dijk, "rijke dijkmaatregelen", Stadstrand Marconi en TOP Watum:

- permanente en tijdelijke vernietiging natuurlijke habitats en/of habitats van soorten door ruimtebeslag;
- wijziging morfologie vanwege verandering stroomsnelheid;
- vertroebeling;
- verstoring door geluid (en trillingen);
- verstoring door licht;
- optische verstoring (aanwezigheid en beweging door mensen);
- verandering kwaliteit (leef)milieus door stikstofdepositie;
- aantasting van landschap, natuurschoon en rust.

Aan deze aspecten is ruim aandacht besteed binnen de door de Buro Bakker opgestelde Passende Beoordeling, die door ons ten grondslag is gelegd aan de beoordeling in deze vergunning.

12.1 Dijkverbetering inclusief Dubbele dijk

Aantasting habitattypen

In de Passende Beoordeling is ingegaan op mogelijke effecten vanwege tijdelijk en permanent areaalverlies en kwaliteitsverlies vanwege vertroebeling en veranderingen in de (hydro)morfologie. Wij delen de analyse uit de Passende Beoordeling.

Beoordeling

Vanwege de dijkversterking dient tijdelijk een nooddijk te worden aangelegd over een lengte van in totaal maximaal 2 km met een breedte van max. 30 meter. Het maximale areaalverlies bedraagt ca. 6 ha. De werkstroken worden voorzien voor de Oostpolderdijk (km 37,0-38,5) en Delfzijl Voolhok (km 29,0-29,5). Er zijn geen bijzondere structuren als mosselbanken of zeegrasvelden aanwezig op deze locaties, zo blijkt uit de PB. Daarnaast leidt de aanleg van verharding rond de getijdeduiker tot een afname van oppervlakte wadplaten met enkele honderden vierkante meters.

In de PB wordt geconcludeerd dat de tijdelijke aantasting van 6 ha wadplaten op korte termijn hersteld wordt doordat na verwijdering van de nooddijk snel opslibbing zal plaatsvinden. De kwaliteit van het aangetaste deel zal zich spoedig herstellen omdat de omliggende platen niet worden aangetast en er vanuit deze aangrenzende gebieden herkolonisatie van bodemfauna e.d. zal optreden. De 6 ha is daarnaast een gering verlies is in verhouding tot het totale areaal van dit habitatype (15.326 ha in het Nederlands Habitatrictlijngebied Eems-Dollard). Er is sprake van een dynamisch systeem waardoor de omvang van de wadplaten per jaar kan verschillen. Het tijdelijke areaalverlies is zodanig gering dat

mede in verband met de natuurlijke dynamiek het oppervlakteverlies niet als significant kan worden beschouwd. Het areaalverlies leidt ook niet tot aantasting van de functionaliteit of samenhang van het habitattype. Van aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Eemsgebied en daarmee van een significant effect op het instandhoudingsdoel is dus geen sprake. Daarnaast is van belang dat in het slibvanggebied dat onderdeel is van de Dubbele dijk sprake zal zijn van ontwikkeling van ca. 25 ha van een vergelijkbaar biotoop. Het project leidt dus op termijn per saldo tot een toename van oppervlakte intergetijdengebied.

Vertroebeling

Tijdens het afgraven van de bovenste meter sliklaag ten behoeve van de nooddijk zal tijdelijk sprake zijn van een lokale toename van vertroebeling. De slibwolk zal zich snel verdunnen; er is alleen sprake van een lokaal effect. Vanwege de beperkte invloedssfeer van de mogelijke vertroebeling zullen zich geen negatieve effecten op voor vertroebeling gevoelige organismen, zoals plankton, schelpdieren of zeegras voordoen.

Het slibvanggebied zorgt voor een afname van de vertroebeling van de Eems. Uit de PB volgt dat jaarlijks 10 kt wordt afgevangen, wat overeenkomt met ca 0.5% van de jaarlijkse slibsedimentatie in het estuarium. Het slibvanggebied wordt daarnaast benut als pilot, om te onderzoeken of een combinatie van slibvang, natuur en zilte landbouw op langere termijn onderdeel kan worden van herstelmaatregelen die de vertroebeling van de Eems op grote(re) schaal kunnen verminderen.

Hydromorfologische effecten

Door de duiker van de Dubbele dijk zal op lokaal niveau verandering in de waterbeweging plaatsvinden. Hierdoor ontstaat een nieuwe stroomgeul rondom de monding van de duiker. Om erosie tegen te gaan wordt bodembescherming bij de in- en uitstroomopening aangebracht. De stroomgeul heeft, behoudens het eerste deel nabij de duiker, een natuurlijk karakter en is onlosmakelijk verbonden met de realisatie van 50 ha binnendijks getijdengebied. Negatieve (geo)morfologische effecten vanwege de aanpassingen aan de strekdam en de in-uitstroomopening ten gunste van de Dubbele dijk zijn uit te sluiten.

Conclusie

Wij zijn van mening dat op basis van de objectieve gegevens kan worden uitgesloten dat het project Dijkversterking inclusief Dubbele dijk kan leiden tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Waddenzee of de SBZ Dollard (Habitattypen).

Aantasting broedvogels en niet-broedvogels

In de Passende beoordeling is uitgebreid ingegaan op de mogelijk effecten van het project Dijkversterking op broedvogels en niet-broedvogels waarvoor instandhoudingsdoelstellingen gelden in het kader van Natura-2000. Een nadere beschrijving van de effectbeoordeling voor de soortgroepen broedvogels en niet-broedvogels is in de Passende beoordeling opgenomen. Verder is in de Passende beoordeling als uitgangspunt genomen dat beperkingen worden gesteld aan de meest verstorende werkzaamheden in het noordelijk deel van het plangebied. Verder is aangegeven dat de Dubbele dijk realisatie wordt afgestemd op de uitvoering van de dijkversterking en de verstoring daardoor niet anders of groter is dan die vanwege de dijkversterking zelf. Wij delen de analyse uit de Passende beoordeling.

Beoordeling broedvogels

Binnen de invloedssfeer van het dijkversterkingsproject inclusief Dubbele dijk is alleen de binnendijkse broedkolonie kluten van belang. De andere voor broedvogels relevante gebieden Eemshaven en Gasstation de Hond bevinden zich buiten de 45 dB(A) geluidcontour van het dijkverbeterings-project. Voor de kluut geldt dat in de huidige situatie het broedsucces zeer laag is omdat gebroed wordt in intensief benut landbouwgebied. Vanwege de werkzaamheden in verband met de dijkversterking zal extra verstoring op gaan treden. Omdat het broedsucces nu al nihil zal deze extra verstoring niet leiden tot significante verstoring van de kluut.

Van belang is verder dat de aanleg van broedgelegenheid binnen de Dubbele dijk op termijn, uiterlijk in 2019, geschikt broedgebied voor de kluut wordt gerealiseerd. De verwachting is dan ook dat op termijn de broedsituatie voor de Kluut langs het dijktraject aanmerkelijk verbetert.

Conclusie

Wij zijn van mening dat op basis van de objectieve gegevens kan worden uitgesloten dat het project Dijkversterking inclusief koppelprojecten kan leiden tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van

het Natura 2000-gebied Waddenzee of de SBZ Dollard (Broedvogels).

Beoordeling niet-broedvogels

De voor deze vergunning relevante effecten op niet-broedvogels zijn beperkt tot een afname van de aantallen vogels die gebruik maken van de Bocht van Watum als rust-, rui- en foerageergebied.

De Bocht van Watum is uniek binnen het estuarium en de rest van het Natura 2000-gebied Waddenzee. Die unieke omstandigheden maken ook dat vogels die (tijdelijk) uit de Bocht van Watum verstoord worden als gevolg van de dijkversterkingswerkzaamheden, zullen moeten uitwijken naar een gebied dat waarschijnlijk niet diezelfde kwaliteiten heeft. Hoe groter de verstoring, hoe meer vogels het gebied (tijdelijk) zullen verlaten. Het is daarom belangrijk om de mate van verstoring te beperken en te garanderen dat de Bocht van Watum de functionaliteit als rust-, en rui- en foerageergebied voor met name eenden tijdens de dijkversterking zoveel mogelijk behoudt.

Uit de Passende beoordeling volgt dat aan de uitvoering van de meest verstorende werkzaamheden in het noordelijk deel van het projectgebied de volgende beperkingen gesteld zijn;

- Werkzaamheden op de kruin en buitenzijde dijk en buitendijks vinden alleen buiten het stormseizoen plaats.
- Damwanden worden gedrukt in plaats van getrild. Het drukken van damwanden is een geluidarme en trilling-arme techniek waardoor de verstoringinvloed wordt beperkt.
- Op het noordelijk deel van het dijktraject (lengte 6,7 km) wordt gefaseerd gewerkt. Gedurende de uitvoering in de maanden juni t/m september is altijd een aaneengesloten traject van 2 km gevrijwaard van verstoringinvloeden als gevolg van werkzaamheden op de kruin of buitenzijde van de dijk of buitendijks. Voor de maanden april en mei gelden geen beperkingen.
- Op het zuidelijk deel van het dijktraject gelden in principe geen beperkingen voor de uitvoering van de werkzaamheden. Tijdens uitvoering van de werkzaamheden dient wel rekening te worden gehouden met de verstoringinvloed vanuit het zuidelijk traject op het noordelijk traject en het hierboven genoemde vereiste ten aanzien van rust op het noordelijk traject.
- Voor aanvoer van materiaal via scheepvaart via de noordelijke route in de Bocht van Watum geldt het volgende:
 - er wordt gevaren met schepen waarvoor een getijdenvenster geldt van 4-7 uur;
 - in de periode maart t/m mei zijn er geen verdere beperkingen ten aanzien van het aantal schepen of bewegingen en kan er ook 's nachts worden gevaren;
 - in de periode juni t/m augustus wordt er geen materiaal aangevoerd per schip via de Bocht van Watum.

De Bocht van Watum is vooral van belang is voor niet-broedvogels, die hier met name in de herfst en winter aanwezig zijn. In het voorjaar en de zomer zijn de aantallen vogels die in de Bocht van Watum aanwezig zijn over het algemeen laag. De groenpootruiter vormt hierop een uitzondering, want deze soort is hier in de maanden april en mei op doortrek aanwezig. Bij eventuele verstoring zal deze soort eenvoudig kunnen uitwijken naar alternatieve foerageer- en rustgebieden elders in het Waddengebied. Van significante verstoring of een effect op het instandhoudingsdoel zal daarom geen sprake zijn. Tijdens de doortrekperiode in de nazomer (juli t/m september), wanneer de aantallen groenpootruiters in de Waddenzee pieken, zal ervoor worden gezorgd dat er op het noordelijk deel van het dijktraject altijd voldoende rustige delen aanwezig zijn waar de vogels naar toe kunnen uitwijken. Hierdoor is verzekerd dat de functionaliteit van de Bocht van Watum als foerageer- en rustgebied voor deze soort zoveel mogelijk kan worden behouden. Dankzij deze werkwijze kan significante verstoring worden uitgesloten.

Wilde eend en bergeend kunnen vanaf juni en in de nazomer talrijker voorkomen en ook in de Bocht van Watum ruien. De eenden zijn dan extra gevoelig voor verstoring. Hiermee is rekening gehouden door in die periode geen scheepvaartverkeer in de Bocht van Watum toe te staan. Daarnaast wordt ervoor gezorgd dat er in de periode juni t/m september voldoende rustige delen aanwezig zijn op het noordelijk deel van het traject, waardoor de eenden kunnen uitwijken.

In de periode september t/m februari zijn de aantallen vogels die aanwezig zijn in de Bocht van Watum het grootst. De aantallen nemen toe vanaf september en bereiken over het algemeen een piek in de periode oktober-januari. Vanaf februari beginnen de aantallen weer af te nemen.

In periode september-februari wordt alleen zeer extensief scheepvaartverkeer toegestaan, met een frequentie van één beweging (heen en terug) per week. In de periode van 1 oktober tot 1 april, dus overlappend met de piekperiode van de meest talrijke vogels in de Bocht van Watum, vinden op het noordelijk deel van het dijktraject geen (andere) werkzaamheden meer plaats op de kruin of buitenzijde van de dijk of buitendijks. Dat betekent dat in die periode van de meest verstorende werkzaamheden alleen scheepvaart resteert. Omdat er alleen tijdens hoogwater gevaren wordt en de

maximale verstoringsafstand 500 meter bedraagt, zijn er met name langs de Oostpolderdijk ook dan voldoende uitwijkmogelijkheden voor de vogels. Dat, in combinatie met de zeer lage frequentie van de scheepvaart, maakt dat significante verstoring van de eendensoorten kan worden uitgesloten. De 45 dB(A) L_{Amax} -contour beslaat ook een gering deel van de platen Hond en Paap. Datzelfde geldt voor de verstoringsinvloed van scheepvaartverkeer. Deze platen zijn onderdeel van Natura 2000-gebied Waddenzee en het Duitse Vogelschutzgebiet Hund- und Paapsand, en zijn van belang als foerageergebied van o.a. steltlopers, ganzen en eenden. Omdat slechts een deel van deze platen kan worden verstoord, zullen vogels kunnen uitwijken tot buiten het verstoorde gebied en komt de functionaliteit van deze platen als foerageergebied niet in gevaar.

Het ruimtebeslag leidt tot tijdelijk verlies van areaal en kwaliteit van wadplaten over een oppervlakte van in totaliteit 6 ha. Daarnaast is sprake van een permanent areaalverlies van enkele honderden m². Deze wadplaten functioneren als foerageergebied voor steltlopers en eenden. Er is geen sprake van aantasting van areaal van mosselbanken of zeegrasvelden. Dit zijn plekken die van bijzondere betekenis kunnen zijn als foerageergebied, voor zowel steltlopers als eenden.

De Bocht van Watum is vooral van betekenis als rust- en foerageergebied voor eenden. Steltlopers komen slechts in lage aantallen voor. Eenden hebben een veelzijdig dieet. Deze brede voedselkeuze maakt dat ze op veel verschillende plekken kunnen foerageren. Het areaalverlies is zeer gering in vergelijking tot het totale areaal wadplaten in het estuarium. Van een meetbare of merkbare aantasting van de draagkracht van het estuarium zal geen sprake zijn. De aantasting heeft geen betrekking op foerageergebied met bijzondere kwaliteiten. Er zijn voldoende uitwijkmogelijkheden voor vogels. Ook het slibvanggebied zal als foerageergebied voor deze vogels kunnen functioneren. Geconcludeerd wordt dat een negatief effect op de instandhoudingsdoelen kan worden uitgesloten.

Conclusie

Wij zijn van mening dat op basis van de objectieve gegevens voldoende kan worden uitgesloten dat het project Dijkversterking inclusief Dubbele dijk kan leiden tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura2000-gebied Waddenzee of de SBZ Dollard en Hund und Paapsand (broedvogels en niet-broedvogels), indien de in de Passende beoordeling genoemde maatregelen ter beperking van effecten van de meest verstorende activiteiten in acht worden genomen.

Zeehonden

In de Passende beoordeling is ingegaan op de mogelijke effecten op de gewone zeehond. De kuststrook is plaatselijk van belang voor Grijze zeehond (H1364) en Gewone zeehond (H1365). Tussen Eemshaven en Delfzijl op de plaat Hond zijn ligplaatsen van gewone zeehond aanwezig. Grijze zeehond wordt hier niet waargenomen. Wij delen de analyse uit de Passende beoordeling.

Beoordeling

Vanwege geluidproducerende werkzaamheden aan de dijk reikt de 45 dB(A) L_{Amax} contour tot maximaal 1200 meter van de dijk, voor visuele verstoring van werkzaamheden op de kruin en buitenzijde van de dijk zou moeten worden uitgegaan van een maximale verstoringsafstand van 1500 meter. Deze contouren overlappen met een beperkt deel van de zeehondenligplaats op de Hond. In de Passende beoordeling wordt verwezen naar de resultaten van uitgebreide monitoring die in het kader van een aantal initiatieven in de Eemshaven is uitgevoerd. Uit deze monitoring bleek dat kortgezegd geen gewijzigd gebiedsgebruik door zeehonden plaatsvond in de periode dat sprake was van hogere geluidbelasting. Op basis van deze resultaten wordt verwacht dat er geen veranderingen optreden in het gebruik van de ligplaats op de Hond door zeehonden. Daarnaast wordt slechts een beperkt deel van het oppervlak van de ligplaats verstoord. Als de zeehonden al hinder ondervinden door de werkzaamheden, dan kunnen zij binnen deze ligplaats uitwijken naar delen van de plaat waar met zekerheid geen verstorende invloed waarneembaar is.

De gevolgen van scheepvaartverkeer door de Bocht van Watum zijn, zo blijkt uit de PB, gering. De scheepvaart vindt namelijk plaats in de periode rond hoogwater en de ligplaats op de Hond wordt vooral door zeehonden benut rond laagwater. Daarnaast is van belang dat in de periode dat de ligplaats voor zeehonden het belangrijkste is, de zoog- en verharingsperiode van juni t/m augustus, geen scheepvaart zal plaatsvinden. Gelet hierop zal het gebruik van de ligplaats vanwege scheepvaartbewegingen door de Bocht van Watum niet wezenlijk veranderen.

Het optreden van significante verstoring vanwege bovenwatergeluid, visuele verstoring en scheepvaartbewegingen kan dus worden uitgesloten. De functionaliteit van de ligplaats wordt niet aangetast.

Uit een notitie van TNO³ over onderwatergeluid volgt dat alleen in de Bocht van Watum vanwege het dijkverbeteringsproject hogere geluidsniveaus kunnen optreden, waarbij overschrijding van de drempelwaarde voor verstoring van zeehonden niet uit te sluiten valt. Uit de Passende Beoordeling blijkt verder dat verderop in de Eems/Oost Friesche Gaatje overschrijding valt uit te sluiten. Dat betekent dat de route tussen Waddenzee en Eems-Dollard in stand blijft. Er is daarom geen sprake van significante verstoring of aantasting van areaal van de gewone zeehond.

Conclusie

Wij zijn van mening dat op basis van de objectieve gegevens voldoende kan worden uitgesloten dat het project Dijkversterking inclusief Dubbele dijk kan leiden tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000 gebied Waddenzee of de SBZ Dollard en Hund und Paap (zeehonden).

Vissen

In de Passende Beoordeling is aangegeven dat vissen kunnen worden verstoord door onderwatergeluid geproduceerd tijdens de werkzaamheden. Productie van onderwatergeluid treedt vooral op bij heien, trillen e.d. Van de kwalificerende vissoorten is alleen de Fint gevoelig voor onderwatergeluid omdat deze beschikt over een zwemblaas. Wij delen de analyse uit de Passende Beoordeling.

Beoordeling

Tijdens de metingen van onderwatergeluid tijdens het heien in de Eemshaven zijn deze waarden slechts op 1 locatie overschreden en alleen op een dag dat er een maximum aantal palen (max. 64 alleen voor RWE en cumulatief max 111 p/d) werd geheid (Arcadis & Buro Bakker, 2012; Blacquièrre, 2012b).

De intensiteit van de hei-, druk- en trilwerkzaamheden tijdens de dijkversterking zal geringer zijn dan de maximale intensiteit tijdens de bouw van de centrales en andere werkzaamheden in de Eemshaven. Hierdoor is het zeer onwaarschijnlijk dat er tijdens de werkzaamheden in het kader van de dijkversterking overschrijding van de drempelwaarden voor vissen optreedt. In de Eems zal het geluid van de werkzaamheden door alle demping grotendeels zijn weggefilterd. In de Bocht van Watum zijn hogere geluidsniveaus mogelijk maar is naar verwachting geen sprake van overschrijding van de drempelwaarden voor vissen.

Met betrekking tot scheepvaartbewegingen in de Bocht van Watum volgt uit de PB dat geluidgevoelige vissen voldoende mogelijkheid hebben om uit te wijken en de verbinding tussen Eems/Dollard en de Waddenzee dus in stand blijft.

De realisatie van de dijkversterking levert, gelet op het feit dat voldoende uitwijkmogelijkheid overblijft ten oosten van het effectgebied, geen barrière voor de trekkende vissoorten.

Conclusie

Wij zijn van mening dat op basis van de objectieve gegevens voldoende kan worden uitgesloten dat het project Dijkversterking inclusief Dubbele dijk kan leiden tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000 gebied Waddenzee of de SBZ Dollard (fint). En Unter- en Aussenems.

Stikstofdepositie

Stikstofuitstoot is aan de orde in de *aanlegfase* van de dijkversterking inclusief koppelkansen vanwege de inzet van rijdend materieel, machines en scheepvaart. In de Passende Beoordeling en het onderliggende "Onderzoek (prognose) stikstofdepositie dijkversterking Eemsdelta, WNP Raadgevende Ingenieurs, 11 februari 2016" is voldoende uitgebreid ingegaan op mogelijke effecten ten gevolge van stikstofdepositie. Wij delen de analyse uit deze rapporten..

Beoordeling

De effecten van de stikstofemissie vanwege het Dijkverbeteringsproject zijn met een realistisch scenario doorgerekend in AERIUS Calculator. Uit de rekenresultaten blijkt dat in de directe omgeving van het plangebied sprake is van een aanzienlijke depositiebijdrage. Er is echter in

³ Notitie TNO onderwatergeluid, 26 mei 2015

Habitatrichtlijngebied Eems-Dollard geen sprake van de overschrijding van Kritische Depositiewaarden, ook niet inclusief de bijdrage van het Dijkverbeteringsproject. De depositietoename op de meest nabije overbelaste stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden (deze liggen op tientallen kilometers afstand) is, zo blijkt uit de AERIUS Calculator berekening, minder dan 0.05 mol N/ha/j en dus verwaarloosbaar.

Conclusie

Wij zijn van mening dat op basis van de objectieve gegevens voldoende kan worden uitgesloten dat het project Dijkversterking inclusief Dubbele dijk kan leiden tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van enig stikstofgevoelig Natura 2000-gebied.

Landschappelijke waarden en rust

Gelet op de Natuurbeschermingswet dient alleen getoetst te worden aan die onderdelen van het project die plaatshebben binnen het (voormalig) Natuurmonument Waddenzee II.

Beoordeling landschap

Activiteiten die getoetst dienen te worden betreffen: de werkstrook buitendijks en de verharding rond de duiker bij de Dubbele dijk. Deze werkzaamheden hebben een geringe omvang en zijn tijdelijk van aard en hebben geen impact op de landschappelijke kenmerken van de Waddenzee. De verharding rond de duiker sluit aan op het dijklichaam en is dermate gering qua omvang dat geen sprake is van aantasting van landschappelijke waarden.

Conclusie

Wij zijn van mening dat op basis van de objectieve gegevens voldoende kan worden uitgesloten dat het project Dijkversterking inclusief Dubbele dijk kan leiden tot aantasting van de landschappelijke waarden en rust van het voormalig Staatsnatuurmonument Waddenzee II.

12.2 Rijke Dijk

Aantasting habitattypen

Vanwege de aanpassingen aan de strekdammen zal sprake zijn van een gering permanent areaalverlies van wadplaten (onderdeel van habitatype H1130) in de orde grootte van enkele ha's. De aanleg van het palenbos t.b.v. het bevorderen van mosselgroei zal tot enkele tientallen m² areaalverlies leiden. Er zijn geen bijzondere structuren als mosselbanken of zeegrasvelden aanwezig op deze locaties.

Beoordeling

De afname van oppervlakte vanwege de rijke dijkmaatregelen is een gering verlies is in verhouding tot het totale areaal van dit habitatype (15.326 ha in het Nederlands Habitatrichtlijngebied Eems-Dollard). Er is sprake van een dynamisch systeem waardoor de omvang van de wadplaten per jaar kan verschillen. Het areaalverlies is zodanig gering dat mede in verband met de natuurlijke dynamiek het oppervlakteverlies niet als significant kan worden beschouwd. Het areaalverlies leidt ook niet tot aantasting van de functionaliteit of samenhang van het habitatype.

Conclusie

Wij zijn van mening dat op basis van de objectieve gegevens voldoende kan worden uitgesloten dat het project Rijke Dijk kan leiden tot aantasting van habitattypen.

Aantasting Vogels vanwege areaalverlies

Het areaalverlies van enkele ha's wadplaten betekent ook verlies van areaal potentieel foerageergebied voor vogels. De Bocht van Watum is vooral van belang voor eendensoorten.

Beoordeling

Er is geen sprake van aantasting van foerageergebied van bijzondere kwaliteit, omdat locaties met mosselbanken en zeegras worden ontzien.

De eendensoorten zijn wat betreft hun dieet te beschouwen als generalisten. Ze foerageren op wadplaten en in ondiep water. Het verlies van enkele ha's potentieel foerageergebied zal geen gevolgen hebben voor de geschiktheid en draagkracht van de Bocht van Watum voor deze soorten.

Conclusie

Wij zijn van mening dat op basis van de objectieve gegevens voldoende kan worden uitgesloten dat het verlies van foerageergebied voor vogels vanwege het project Rijke Dijk kan leiden tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Waddenzee of de SBZ Dollard en Hund und Paapsand (niet-broedvogels)

Aantasting broedvogels en niet broedvogels

De Rijke Dijk maatregelen worden gefaseerd uitgevoerd met de dijkversterking zelf, in ieder geval het noordelijk deel van het dijktraject. Dat geldt ook voor de vaarbewegingen en de werkzaamheden aan de strekdammen. Deze worden niet uitgevoerd in de periode juni t/m augustus. Hierdoor blijft de rust in de Bocht van Watum geborgd voor ruiende eenden. Wat betreft verstoring kan verder worden verwezen naar het gestelde onder 12.1 bij het project dijkversterking inclusief Dubbele dijk.

Conclusie

Wij zijn van mening dat op basis van de objectieve gegevens voldoende kan worden uitgesloten dat het project Rijke Dijk kan leiden tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000 gebied Waddenzee of de SBZ Dollard en Hund und Paapsand (broedvogels en niet-broedvogels), indien de in de Passende beoordeling genoemde maatregelen ter beperking van effecten van de meest versturende activiteiten in acht worden genomen.

Daarnaast is van belang dat met door loskoppelen van de strekdammen de functie als hoogwatervluchtplaats van de strekdammen zal worden verbeterd. In de oksel van twee strekdammen worden schelpenstrandjes aangelegd met als doel geschikt broedbiotoop voor de bontbekplevier te realiseren. De rijke dijkmaatregelen leveren hiermee een bijdrage aan het behalen van de instandhoudingsdoelen van de Waddenzee.

Hydromorfologische effecten

De rijke dijk maatregelen hebben, zo blijkt uit een rapport van Arcadis (2016), geen effecten op het functioneren van de Bocht van Watum als getijdegeul. De Rijke Dijk Maatregelen leiden zeer lokaal tot veranderingen in de hydromorfologie maar hebben geen invloed op de huidige dynamiek van de Bocht van Watum of de grootschalige morfologie van het estuarium.

De lokale veranderingen in de bodemschuifspanning en stroomsnelheden zijn niet zo groot dat er effecten op bodemfauna te verachten zijn. Er zullen als gevolg van de Rijke Dijk maatregelen geen veranderingen optreden in de biomassa of dichtheden van bodemfauna (Arcadis 2016).

Conclusie

Wij zijn van mening dat op basis van de objectieve gegevens voldoende kan worden uitgesloten dat de "Rijke Dijk" maatregelen kunnen leiden tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Waddenzee of de SBZ Dollard.

12.3 TOP Hoogwatum

Realisatiefase

De realisatie van de TOP wordt afgestemd op de uitvoering van de dijkversterking. De verstoring is daarom niet anders dan reeds beoordeeld onder 12.1.

Conclusie

Wij zijn van mening dat op basis van de objectieve gegevens voldoende kan worden uitgesloten dat het project TOP Hoogwatum kan leiden tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000 gebied Waddenzee of de SBZ Dollard en Hund und Paapsand.

12.4 Stadsstrand Marconi

Realisatiefase

De realisatie van het Stadsstrand Marconi wordt afgestemd op de uitvoering van de dijkversterking. De verstoring is daarom niet anders dan reeds beoordeeld onder 12.1. Het stadstrand wordt aangelegd in het zuidelijk deel van het dijktraject, waar het belang voor vogels en zeehonden beperkt is.

Gebruiksfase

Tijdens de gebruiksfase kan verstoring van vogels optreden. Hierbij is van belang dat ook in de huidige situatie een strand aanwezig is dat als zodanig benut wordt en het belang van dit gebied voor vogels beperkt is. Met de landinwaartse uitbreiding zal de mate van verstoring niet wezenlijk veranderen.

Conclusie

Wij zijn van mening dat op basis van de objectieve gegevens voldoende kan worden uitgesloten dat het project Stadsstrand Marconi kan leiden tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000 gebied Waddenzee of de SBZ Dollard en Hund und Paapsand

13 Cumulatie

Voor de cumulatief te beschouwen projecten is het van belang om de gezamenlijke effecten van de binnen deze vergunning afzonderlijk beoordeelde projecten gecombineerd met al wel vergunde maar nog niet gerealiseerde projecten te beschouwen. In de Passende Beoordeling worden als vergunde projecten vaargeulverdieping en verruiming Eemshaven Noordzee, Greenbox Computing en Marconi in de cumulatieve beoordeling betrokken. Wij voegen hier het project broedeiland Eemshaven aan toe, omdat deze koppelkans, zoals eerder aangegeven, geen onderdeel uitmaakt van de voorliggende aanvraag maar hiervoor separaat een vergunning wordt verleend voorafgaand aan de vergunning voor de dijkverbetering en samenhangende projecten/handelingen.

Beoordeling

Uit de PB volgt dat de projecten Dijkversterking inclusief Dubbele dijk en Rijke Dijk en de Vaargeulverdieping, Marconi en Broedeiland Eemshaven afzonderlijk tot geringe *vertroebeling* leiden. Voor Marconi, Broedeiland Eemshaven, de Dijkversterking inclusief Dubbele dijk en Rijke Dijk geldt daarnaast dat de vertroebeling veroorzakende werkzaamheden slechts een geringe periode in beslag nemen en zeer lokaal tot hogere vertroebeling leiden.

Van belang is verder dat met de realisatie van de Dubbele dijk over een lange periode (30 jaar) grote hoeveelheden slib duurzaam uit het systeem onttrokken worden. Dit brengt ons tot de conclusie dat het dijkverbeteringsproject op de middellange termijn bij zal dragen aan een afname van de vertroebeling in het estuarium.

Voor de *verstoring van niet-broedvogels* geldt dat zowel Marconi als de vaargeulverruiming plaatsvinden in gebieden met lage vogelwaarden. Daarnaast bestaat voor de wel aanwezige vogels voldoende areaal waar de verstoorde vogels naar kunnen uitwijken. Het broedeiland wordt aangelegd voordat de werkzaamheden aan de noordzijde van het dijktraject beginnen. Dat betekent dat van cumulatie in het waardevolle noordelijke deel, de Bocht van Watum geen sprake is.

Voor Zeehonden en Vissen geldt dat geen sprake is van zodanige *verstoring* van afsluiting van de route Waddenzee-Dollard omdat ook in cumulatie voldoende ongestoord gebied over blijft.

Conclusie

Wij zijn van mening dat op basis van de objectieve gegevens voldoende kan worden uitgesloten dat het project Dijkversterking inclusief koppelkansen kan leiden tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000 gebied Waddenzee of de SBZ Dollard.

14 Inspraak op de ontwerp-vergunning

Er zijn door 21 partijen zienswijzen ingebracht ten aanzien van de ontwerp-vergunning voor dit project en het ontwerp inpassingsplan Dijkverbetering Delfzijl Eemshaven. De vier ingebrachte zienswijzen die (deels) toezien op de ontwerp natuurbeschermingswetvergunning zijn door ons meegewogen bij de vaststelling van de vergunning voor dit project en worden hieronder samengevat en van een reactie voorzien. Wij verwijzen naar bijlage bijlage voor een overzicht van alle zienswijzen en antwoorden. Hieronder wordt bij het benoemen van de zienswijzen de volgorde en nummering gehanteerd uit dit overzicht (de zienswijzennota Eemshaven-Delfzijl).

Indiener 11

Zienswijze 1: Nut en noodzaak van de dijkverbetering wordt onderschreven. Insprekers zijn zijn verheugd dat bij de dijkverbetering ook koppelkansen die bijdragen aan verbetering van de natuurkwaliteit worden meegenomen.

Reactie:

Ook wij zijn verheugd dat dijkverbetering en koppelkansen gezamenlijk wordt uitgevoerd.

Zienswijze 2: De voorschriften m.b.t. het in tijd beperken van de werkzaamheden vanwege verstoring van vogels en zeehonden worden onderschreven. Verzocht wordt te verduidelijken dat de ongestoorde dijk-vakken (2km) zoals opgenomen in voorschrift 15, aaneengesloten moeten zijn.

Reactie:

Er wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze. Het woord "aaneengesloten" wordt toegevoegd.

Zienswijze 3: In de maanden april en mei zijn er buitendijks geen beperkende voorschriften. Ook dan kan sprake zijn van verstoring. Natuurmonumenten e.a. vinden het daarom gewenst dat ook in die maanden ongestoorde dijkvakken worden aangewezen.

Reactie:

Uit de Passende beoordeling volgt dat de Bocht van Watum vooral van belang is voor niet-broedvogels, die hier vooral in de herfst en de winter aanwezig zijn. Voor zeehonden geldt dat de ligplaats op de Hond vooral belangrijk is voor pups tijdens de zoogperiode. Daarnaast de ligplaats in augustus door grotere aantallen zeehonden gebruikt tijdens de verharingsperiode. Gelet op de relatief geringe natuurwaarden voor vogels en zeehonden in april en mei achten wij het niet noodzakelijk in deze maanden beperkende voorschriften op te nemen.

Zienswijze 4: Verzocht wordt voorschrift 19, waarin is bepaald dat voor vogels "hinderlijke lichtuitstraling door direct licht moet worden voorkomen" te verduidelijken, bijvoorbeeld door een maximum lichtsterkte en kleur voor te schrijven.

Reactie:

Het voorschrift ziet toe op licht tijdens bouwactiviteiten. Het voorschrift is onzes inziens voldoende helder omschreven en beoogt te voorkomen dat sprake is van hinderlijk direct licht vanwege bouwlampen e.d. op de Waddenzee. Deze omschrijving zorgt ervoor dat het voorschrift goed handhaafbaar is. Een maximum stellen aan lichtsterkte en lichtkleur biedt, gelet op de aard van de verlichting (bouwlampen, koplampen van materieel) en het feit dat de verlichting slechts korte tijd op een dijkvak aanwezig is, geen meerwaarde.

Zienswijze 5: Verzocht wordt om ook in het noordelijk deel getijdenpoelen aan te leggen omdat deze een belangrijke ecologische meerwaarde opleveren.

Reactie:

Het is juist dat de getijdenpoelen voor een ecologische meerwaarde zorgen. Het Rijke Dijk project kent echter beperkt middelen, er is voor gekozen de getijdenpoelen in het zuidelijk deel van het dijktraject te realiseren, in de nabijheid van Delfzijl.

Zienswijze 7: Het ontbreekt in het MER aan een analyse van de mogelijke gevolgen van het realiseren van een buitendijks broedvogeleiland voor de stroomsnelheden en slibhuishouding in het Eems-Dollard-estuarium. Verzocht wordt de eventuele effecten in kaart te brengen en zo nodig passende maatregelen voor te schrijven.

Reactie:

Arcadis (2016) heeft onderzocht wat de effecten zijn van de onderdelen van het Rijke Dijk concept, waaronder het broedeiland, op de hydromorfologie van de Bocht van Watum en het estuarium als geheel. Dit rapport is als bijlage 10 bij het MER gevoegd. In de rapportage wordt geconcludeerd dat

de Rijke Dijkmaatregelen (inclusief Broedeiland) zeer lokaal tot veranderingen in de hydromorfologie leiden maar geen invloed hebben op de huidige dynamiek van de Bocht van Watum of de grootschalige morfologie van het estuarium. In de Passende Beoordeling is deze rapportage kort samengevat en is geconcludeerd dat geen sprake is van significante effecten op de kwaliteit.

Zienswijze 9: Verzocht wordt op nemen dat het monitoringsplan goedkeuring behoeft van het College, om zo meer grip op de inhoud en de kwaliteit te kunnen krijgen.

Reactie:

Met insprekers zijn wij van oordeel dat het zinvol is om de kwaliteit van de monitoring te borgen door het monitoringsplan vooraf te toetsen. Hierbij is relevant dat de monitoring op een gelijksoortige manier plaatsvindt als in de andere bestaande en nog te vergunnen nieuwe parken. Dit leidt ertoe dat de monitoringsgegevens eenvoudig in samenhang kunnen worden beschouwd. Wij passen voorschift 8 zodanig aan dat het monitoringsplan voorafgaand ter goedkeuring aan GS Groningen voorgelegd dient te worden..

Zienswijze 10: Verzocht wordt om in het monitoringsplan vast te leggen om ook de positieve effecten van de natuurmaatregelen een aantal jaren te monitoren.

Reactie:

De monitoring van de positieve effecten van de natuurmaatregelen wordt vormgegeven binnen het adaptief programma Eems Dollard 2050. Omdat dit via een separaat spoor wordt vormgegeven en uitgaat van integrale ecologische monitoring van de Eems Dollard, inclusief natuurmaatregelen, is opnemen van een voorschift in het bij de dijkverbetering behorende monitoringsplan niet nodig.

Zienswijze 11 (nagezonden per mail) Insprekers . wijzen het mogelijk gebruik van asfalt om op de dijk de Noorse stenen vast te gieten, ten stelligste af. Het gebruik van asfalt zou ook in flagrante tegenstelling zijn met het Rijke Dijk-concept. Immers het gebruik van asfalt zal direct dodelijk zijn voor hier aanwezig leven. Maar ook zal hiermee de dijk veel minder geschikt worden als broedplaats voor bijvoorbeeld scholeksters, en voor tal van andere levensvormen. Recent onderzoek heeft bovendien uitgewezen dat het gebruik van asfalt helemaal niet nodig is.

Reactie:

De bestaande steenbekleding wordt grotendeels gehandhaafd, slechts op enkele plekken is aanpassing van de bestaande bekleding nodig (o.a. koperslakblokken bij Delfzyl-Noord). De genoemde bekleding met graniet (ook wel aangeduid als Noorse stenen) wordt gehandhaafd. Om deze Noorse stenen te kunnen behouden zullen wel gaten in de bekleding moeten worden opgevuld.

Indiener 15

Zienswijze 4: locatie broedeiland

De aanleg van een ongestoorde broedgelegenheid voor sterns wordt toegejuicht. Er is zorg of voldoende is gekeken naar de interferentie van de windturbines op de Oostpolderdijk met het aan te leggen broed-eiland. Sterns vliegen op turbinehoogte onder aanvaringsslachtoffers bevinden zich veel sterns. Ligt het broedeiland binnen of buiten de 45 dBA verstoringscontour?. Er wordt geen uitspraak gedaan over de aantrekkelijkheid als hoogwatervluchtplaats van het eiland, er ontbreekt een kaart met de positie van het beoogde eiland.

Reactie

Visdieven en sterns zijn nauwelijks gevoelig voor geluidsverstoring. Dit wordt bevestigd door het feit dat de sterns en visdieven op locaties broeden waar veel bedrijvigheid is (denk aan Sealane in de Eemshaven, of tot een paar jaar terug Wagenborg in Delfzyl). Het is dus niet relevant of het broedeiland zich binnen of buiten de contour bevindt. Terecht wordt opgemerkt dat een kaart met de ligging van het broedeiland in de passende beoordeling ontbreekt. In het ontwerp inpassingplan is op de plankaart de ligging echter wel aangegeven, hier is van uitgegaan bij de toetsing in de PB. Altenburg en Wymenga hebben onderzocht wat de effecten zijn van het broedeiland Eemshaven,

inclusief mogelijke interferentie met de turbines op de Oostpolderdijk. Gelet op de ligging van het broedeiland en de overwegende vliegroutes van de sterns wordt interferentie niet verwacht. Het broedeiland zal geschikt zijn als hoogwatervluchtplaats voor vogels die tijdens laagwater op het wad foerageren. Onder reguliere condities zal het eiland tijdens hoogwater niet overstromen. De hoogte van het eiland ligt boven de gemiddelde hoogwaterlijn op NAP +2,80 m. Het eiland zal alleen kunnen overstromen als er in het stormseizoen hogere waterstanden optreden. Hierdoor kan duurzame vegetatie-opslag en ophoping van vogelmest worden voorkomen. Dit houdt het eiland ook geschikt als hoogwatervluchtplaats. Het is op voorhand niet in detail aan te geven hoeveel vogels en welke soorten het eiland zullen gebruiken als hoogwatervluchtplaats. Het soortenspectrum zal vergelijkbaar zijn met het soorten-spectrum dat nu al hoogwatervluchtplaatsen (hvp) bezet langs de dijk. Tijdens de uitvoering van de dijkversterking kan er sprake zijn van geluidsbelasting op het broedeiland. Dit vormt geen belemmering voor de hvp functie van het broedeiland. Overtijdende vogels zullen het eiland eerst moeten ontdekken, het gebruik van het eiland als hvp is dan ook een geleidelijk proces, met de tijd kan de betekenis toenemen.

Zienschijf 5: aantal steltlopers

Er wordt een getalsmatige onderbouwing gemist van het aantal steltlopers dat binnen- (en buiten)dijks wordt verstoord in de aanlegfase en na realisatie van de dijkversterking en de daarvoor benodigde grootte van het permanent geschikte broedgebied voor kluut, steltlopers en bergeenden dat de verstoring zou moeten compenseren. Verzocht wordt de getalsmatige onderbouwing alsnog te geven.

Reactie:

Vooropgesteld dient te worden vastgesteld dat, op basis van de Passende Beoordeling, ook zonder de aanleg van de dubbele dijk, inclusief broedgebied, de dijkverbetering doorgang kan vinden. Op en rond de dijk broeden tureluur, scholekster en bergeend. Voor deze soorten geldt een instandhoudingsdoelstelling als niet-broedvogel. Het beschermingsregime van de NB-wet strekt dan niet tot bescherming van deze soorten als broedvogel. Daarom zijn de aantallen broedparen van deze soorten op en rond de dijk niet specifiek vermeld in de PB.

Binnendijks zijn broedgevallen bekend van de kluut in de periode 2002-2014. Voor deze soort geldt wel een instandhoudingsdoelstelling als broedvogel voor de Waddenzee. In de periode 2002-20014 waren wissende aantallen broedparen aanwezig; maximaal betrof het 32 broedparen. De vogels broeden in akkers. Vanwege landbouwkundig gebruik is het broedsucces nihil. De kwaliteit van de akkers als broedgebied is marginaal. Dit broedgebied levert dus geen bijdrage aan de realisatie van het instandhoudingsdoel voor deze soort. Verstoring en aantasting van de binnendijkse broedlocaties leidt dus niet tot negatieve effecten op het instandhoudingsdoel voor de kluut.

De precieze inrichting van het permanente broedgebied is nog niet vastgesteld. Het gebied zal een omvang hebben van één tot enkele ha's. De overige voorwaarden waaraan de inrichting en het beheer van het gebied dienen te voldoen staan beschreven in paragraaf 3.3.7 van de PB. Indien wordt uitgegaan van de inschatting van Brenninkmeijer & Klop (2015) (zie tabel 13 in de PB) biedt het gebied meer dan voldoende ruimte voor het maximale aantal van 32 broedparen van de kluut. Daarnaast is het gebied geschikt voor enkele tot tientallen paren scholeksters. Het gebied zal naar verwachting ook ruimte bieden voor enkele tot tientallen broedparen van tureluur en bergeend.

Zienschijf 6: Scholeksters

Het verdwijnen van nestgelegenheid van de scholekster leidt uiteindelijk indirect tot afname van ook het aantal overwinterende vogels. Het aantal broedende scholeksters in het Eemsgebied is in de periode 1991-2013 stabiel gebleven terwijl in de meeste andere deelgebieden van de internationale Waddenzee een achteruitgang was te zien. Door de voorgenomen maatregelen kan een trendbreuk ontstaan. Daarbij wordt erop gewezen dat het aantal; (overwinterende) scholeksters nu al niet voldoet aan de doelstelling, de trend negatief is en sprake is van een verbeteropgave voor de scholekster in de Waddenzee (inclusief Eems Dollard).

Reactie:

Er geldt voor de scholekster een instandhoudingsdoelstelling als niet-broedvogel en niet als broedvogel. Het beschermingsregime van de Natuurbeschermingswet geldt dan ook niet voor de soort als broedvogel.

Als broedvogel is de scholekster vooral een weidevogel; 75% van de broedvogelpopulatie broedt in het agrarisch gebied in het binnenland. De broedvogelpopulatie staat onder druk. Een belangrijke oorzaak hiervoor is waarschijnlijk de intensivering van de landbouw, zoals ook geldt voor andere typische weidevogels, waaronder de grutto.

De staat van instandhouding van de soort als niet-broedvogel is zeer ongunstig. Dit is vooral het gevolg van de verslechterde voedselomstandigheden in de Waddenzee. De instandhoudingsdoelstelling is gericht op behoud van de omvang en verbetering van de kwaliteit van het leefgebied. Deze verbetering wordt gezocht in verbetering van de voedselomstandigheden, door herstel van droogvallende mosselbanken.

Het dijktraject is niet van grote betekenis voor de scholekster als niet-broedvogel. Het gaat om lage aantallen in vergelijking tot het instandhoudingsdoel. De dijkversterking leidt niet tot effecten op de voedselsituatie voor de scholekster. Dankzij de gefaseerde uitvoeringswijze van de werkzaamheden is er verzekerd dat er voldoende uitwijkmogelijkheden zijn, waardoor significante verstoring of verslechtering van de kwaliteit van het leefgebied kan worden uitgesloten.

Zienswijze 7: Kluut

De inrichting van een binnendijs broedgebied voor de Kluut leidt alleen tot goede broedresultaten indien ook buitendijs geschikt habitat ligt voor de kluten, die daar na de broedperiode met hun jongen moeten foerageren. Broedgelegenheid zonder buitendijkse geschikte leefomstandigheden leidt eerder tot een ecologische val dan tot een positief resultaat. Verder speelt binnendijs een verhoogd predatierisico. In hoeverre is hiermee rekening gehouden? Hierbij is van belang dat het aantal broedparen van de kluut zich ver onder de instandhoudingsdoelen voor Natura 2000 gebied Waddenzee bevindt.

Reactie:

Het binnendijs broedgebied voor de Kluut zal, als onderdeel van de Dubbele Dijk, nader uitgewerkt worden. Bij de inrichting wordt mede rekening gehouden met predatie.

Het broedgebied zal worden gesitueerd in of in de directe omgeving van het slibvanggebied. De bedoeling is dat dit gebied zich na inrichting op vergelijkbare wijze zal ontwikkelen als Polder Breebaart. Dit gebied zal dan ook geschikt zijn als foerageergebied voor kluut en andere typische kustbroedvogels die van het broedgebied kunnen profiteren.

Zienswijze 8: Plan voor behoud vogels

Verzocht wordt om een uitgewerkt plan waarin het behoud van de vogels langs de dijk (binnendijs en buitendijs) wordt gewaarborgd, inclusief het beheer van een smalle strook vochtig grasland binnendijs, die nu ook al door onderhoud erg wordt verstoord.

Reactie:

Het voorliggend inpassingsplan beperkt zich tot de dijkverbetering en bijbehorende koppelkansen, niet tot de smalle strook vochtig grasland binnendijs. Het behoud van de vogels buitendijs wordt geregeld via het beheerplan Natura 2000 Waddenzee.

Zienswijze 9: aanleg van palen

De aanleg van een palenbos valt onder de categorie 'tuinieren', wat in natuurgebieden per definitie beter kan worden vermeden.

Reactie:

De realisatie van het palenbos kan gezien worden als experiment en kan wellicht bijdragen aan een sneller herstel van mosselbanken in de Dollard.

Zienswijze 10: locatie fietspad op dijk

Verzocht wordt om na te gaan of het fietspad net onder de kop van de dijk kan worden gelegd zodat altijd in de luwte kan worden gefietst. Een lagere positie vermindert ook de silhouetwerking van fietsers, die voor wadvogels verstoring is. Daarnaast wordt verzocht het fietspad (en de onderhoudsweg) zoveel mogelijk te vrijwaren van schapen om te voorkomen dat fietsers overlast ondervinden van de uitwerpselen.

Reactie:

De ligging van het fietspad is deels gewijzigd, het noordelijk deel wordt nu binnendijks aangelegd en het zuidelijk deel op de kop van de dijk. Hierbij is de ecologische waarde van de bocht van Watum als rust en foerageergebied voor vogels leidend geweest. Uit de passende beoordeling volgt dat situering van het fietspad op de kop van de dijk in het zuidelijk deel, mede omdat dit dijkvak van minder belang is voor vogels, niet tot belangrijke verstoring leidt.

Ten aanzien van het vrijwaren van schapen op het onderhoudspad en het fietspad vanwege de uitwerpselen merken wij op dat het waterschap verantwoordelijk is voor het dagelijks onderhoud en dat het fietspad regelmatig door het waterschap geveegd zal worden.

Met betrekking tot het fietsen in de luwte merken wij het volgende op. Het verleggen van het fietspad naar vlak onder de kruin levert nauwelijks extra luwte op voor de fietsers. Dit houdt verband met de heersende wind in het noordelijk kustgebied, welke merendeels waait uit een richting tussen zuid- en noord-west. Ingeval de wind uit richtingen tussen noord- en zuidoost waait kan er sprake zijn van enige luwte, waarbij echter door turbulentie net onder de kruin dit effect grotendeels teniet zal worden gedaan.

Het fietspad op de noordelijke kust, tussen Emmapolder en Westpolder, is inmiddels deels op de kruin van de dijk en aan de buitenzijde van de dijk aangelegd.

Zienswijze 12: passende beoordeling

De volgende detailaanvullingen op de Passende beoordeling van Buro Bakker worden genoemd:

- op het Gasunie-eilandje op de hond-Paap broeden al jarenlang aalscholvers en lepelaars
- in de binnendijkse strook gras langs de dijk wordt zeker ook gebroed door Kieviten
- in de bunkers bij Nansum wordt gebroed door bergeenden en boerenzwaluwen
- voor broedende kluten zijn er in de omgeving weinig uitwijkmogelijkheden, gezien de binding met slibrijk wad. Verstoring leidt per definitie tot een negatief effect
- bontbekplevieren broeden ook nabij de havenschermdijk van Delfzijl en hebben daar te maken met veel verstoring
- er worden regelmatig foeragerende lepelaars waargenomen in de Bocht van Watum. Hier is mogelijk een relatie met de broedkolonie op het eilandje Hond Paap
- in de winter zijn foeragerende wulpen aanwezig binnendijks ten noorden van het spijkerriet, in de landerijen en rond Nansum nabij de bunkers. Deze wulpen zijn zeer schuw en worden al op grote afstand verstoord.

Reactie

- *Broedende aalscholvers en lepelaars op Hond-Paap: 45 dB(A) LAmax contour reikt niet tot aan het Gasunie eilandje, verstoring niet aan de orde*
- *Broedende Kieviten, bergeenden en boerenzwaluwen: geen instandhoudingsdoelstellingen voor deze soorten als broedvogel voor de Waddenzee*
- *Effect op binnendijks broedende kluten is hierboven al besproken*
- *Havenschermdijk Delfzijl valt buiten invloedssfeer dijkversterking*
- *In de PB is de mogelijke functie van de Bocht van Watum als foerageergebied voor de lepelaar niet specifiek benoemd. Het is mogelijk dat er tijdens de dijkversterking verstoring optreedt van lepelaars die in de Bocht van Watum foerageren. Er zijn voor deze vogels echter voldoende mogelijkheden om uit te wijken naar niet verstoord delen van de Bocht van Watum. Van significante verstoring zal dan ook geen sprake zijn.*
- *Er is rekening gehouden met de aanwezigheid van foeragerende wulpen in het binnendijkse gebied en het feit dat ze extra gevoelig zijn voor verstoring. In de PB is geconcludeerd dat er voldoende uitwijkmogelijkheden zijn voor deze vogels en dat er geen sprake is van significante verstoring (zie paragraaf 6.2.2).*

Zienswijze 19: bevaarbaar venster hoogwater

Het bevaarbaar venster rond hoogwater lijkt voor de geul Bocht van Watum te optimistisch ingeschat. De conclusie wordt getrokken dat de bocht van Watum niet wordt uitgebaggerd. Indien dit wel het geval zal zijn ontbreekt informatie over de effecten en is een aanvulling nodig.

Reactie

In de huidige studies is er inderdaad vanuit gegaan dat de Bocht van Watum niet wordt uitgebaggerd. Dit betekent dat er binnen een beperkt getijdevenster kan worden gevaren.

Zienswijze 20: buitenbekleding dijk

Onduidelijk is wat de aard van de verharde buitenbekleding zal zijn. In de huidige situatie is de buitenzijde van de dijk voorzien van grasbekleding met aan de voet van de dijk granietstenen, waar tientallen paren scholeksters broeden.

Met welk materiaal wordt de buitenbekleding opgetrokken, blijft de huidige broedgelegenheid voor scholeksters behouden?. Is toepassing van grasdoorgroeibare stenen mogelijk? Blijft de dijk aantrekkelijk voor de bewoners?

Verzocht wordt om de verharde bekleding uit te voeren op een natuur- landschap- en mensvriendelijke wijze. Dus niet asfalteren dan wel door toepassing van gietasfalt.

Reactie:

De bestaande steenbekleding wordt grotendeels gehandhaafd, slechts op enkele plekken is aanpassing van de bestaande bekleding nodig (o.a. koperslakblokken bij Delfzijl-Noord). De genoemde bekleding met graniet (ook wel aangeduid als Noorse stenen) wordt gehandhaafd. Om deze Noorse stenen te kunnen behouden zullen wel gaten in de bekleding moeten worden opgevuld. Zie verder reactie op zienswijze indiener 10.

Indiener 16

Zienswijze 6: Natuurbeschermingswetvergunning

Inspreker merkt op dat de Natuurbeschermingswetvergunning ten onrechte wordt verleend omdat de Eems ter hoogte van Nieuwstad valt onder het Natura 2000 gebied en het woonhuis Nieuwstad 4 specifiek benoemd is al verblijfplaats voor vogels (pagina 51 MER).

Reactie

De verblijfplaats van vogels waaraan gerefereerd wordt in het MER is relevant in het kader van de Flora en faunawet maar behoort niet tot kwalificerende soorten van de Waddenzee: het gaat om de huismus. Dat betekent dat de aanwezigheid van vogels niet in de weg staan aan het verlenen van een Natuurbeschermingswetvergunning voor het dijkverbeteringsplan.

Indiener 17

Zienswijze 8: broedende scholeksters

Inspreker wijst erop dat er zeer veel, vooral scholeksters, broeden tussen Hoogwatum en Nansum achter de dijk. Dit moet worden beschermd en fietsers achter de dijk zullen dit verstoren. Om deze reden ver-zoekt indiener met klem op deze locatie de plannen te herzien. Vanaf kilometerpaal 30 (Delfzijl-Noord) richting Delfzijl is er momenteel al meer verstoring en zal achter de dijk fietsen geen probleem zijn.

Reactie

Er broeden scholeksters op en rond het dijktraject. Er geldt voor de scholekster voor de Waddenzee een instandhoudingsdoelstelling als niet-broedvogel en niet als broedvogel. Het beschermingsregime van de Natuurbeschermingswet strekt dan ook niet tot de bescherming van deze soort als broedvogel.

In de PB is geconcludeerd dat het gebruik van het fietspad niet leidt tot significante verstoring. De zonerings van het fietspad is aangepast om de verstoring van de aanwezige niet-broedvogels langs het

dijktraject zoveel mogelijk te minimaliseren en te garanderen dat er langs de delen van het dijktraject die belangrijk zijn voor deze vogels voldoende rust heerst.

In het kader van de Dubbele Dijk wordt een permanent broedgebied gerealiseerd nabij of in het slibvanggebied waar typische kustbroedvogels zoals de scholekster van zullen kunnen profiteren.

Conclusie

De inspraak heeft geleid tot twee aanpassingen in de voorschriften. Het betreft het toevoegen van het woord aaneengesloten in voorschrift 12 en 13 en het wijzigen van voorschrift 8, waarmee bereikt wordt dat het monitoringsplan een maand voor de start van de werkzaamheden dient te worden voorgelegd aan Gedeputeerde Staten van Groningen.

Daarnaast is ambtshalve een verduidelijkend voorschrift toegevoegd waaruit volgt dat binnendijkse werkzaamheden jaarrond kunnen worden uitgevoerd. Verder is een omissie hersteld in voorschrift 16 door de datum toe te voegen dat de benutting van een buitendijks deel van de werkstrook dient te worden beëindigd (1 oktober).

15. Nadere onderzoeken

Wij zijn van mening dat de aanvraag voldoende informatie bevat om op alle te beoordelen effecten en waarden een afgewogen beslissing te kunnen nemen.

16. Eindconclusie

Uit de bij de aanvraag gevoegde Passende beoordeling en onderliggende documenten, alsmede de overwegingen bij dit besluit volgt dat, rekening houdend met de relevante aanwijzingsgrondslagen en instandhoudingdoelstellingen en mogelijke cumulatie met effecten van andere activiteiten, er door de aan Waterschap Noorderzijlvest onder het stellen van voorschriften te vergunnen activiteiten, geen aantasting van natuurlijke kenmerken van Natura 2000 zullen plaatsvinden. Wij zijn daarom van mening dat de gevraagde vergunning kan worden verleend, onder de in de voorschriften gestelde voorwaarden.